

การศึกษาอัตลักษณ์เรือนไม้ตีนตุ้มชุมชนบ้านนกออก
ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

The vernacular Architecture identity of BAN NOK OK
NOK OK Subdistrict Amphur Pakthongchai
Nakornratchasima Province

บัญชา นาคทอง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา
งบประมาณรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

การศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก

ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

นายบัญชา นาคทอง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ศูนย์กลางราชมงคลอีสาน นครราชสีมา

คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ลักษณะแบบแผนของเรือนพื้นถิ่นและอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่น โดยการเลือกเรือนตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 5 หลัง ทำการเก็บข้อมูลภาคเอกสารและภาคสนาม สัมภาษณ์ รั้ววัดเขียนแบบเรือน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์และผลการวิจัยเชิงคุณภาพรายงานอธิบายพร้อมภาพประกอบ

ผลการวิจัยประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับการเข้ามาของกลุ่มคนมอญจากภาคกลางของไทย ในพื้นที่บริเวณลำพระเพลิงเขตอำเภอปักธงชัยอย่างน้อย 2 ครั้ง ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จากกาลเวลาที่ผ่านมาถึงปัจจุบันได้กลมกลืนเป็นคนไทยท้องถิ่นแล้ว ลักษณะแบบแผนของเรือนพื้นถิ่น ตั้งรวมกันอยู่เป็นกลุ่มมีวัดนกออกเป็นศูนย์กลางของชุมชน ประกอบด้วยพื้นที่เรือนนอน ระเบียง ฐาน หอ และครัว ใต้ถุนสูงใช้พักผ่อนรับแขกในเวลากลางวัน ห้องน้ำ-ส้วมอยู่ชั้นล่างหรือนอกเรือนเช่นเดียวกับขี้ข้าว เป็นเรือน 3 ห้อง หลังคาจั่วมีเสาดั้ง ผนังไม้ตีซ้อนเกล็ดทางนอนมีหน้าต่างด้านนอกของเรือนนอนผนังละบาน วัสดุหลักใช้ไม้ระดับพื้นของเรือนนอนอยู่ต่ำที่สุดเรือนนอนอยู่สูงที่สุด

อัตลักษณ์ของเรือน มีลักษณะคล้ายเรือนไทยภาคกลาง เป็นเรือน 3 ห้อง หลังคาทรงจั่วมีปีกนกใช้เสาดั้งรับโครงสร้างหลังคาค้านหน้าจั่ว ใต้ถุนสูง ผนังมีลักษณะซ้อนเกล็ดทางนอนใช้ไม้ตีเป็นลูกตั้งรูปแบบคล้ายฝาสำหรับหวดหรือฝาปรือเดิม ตำแหน่งเรือนนอนอยู่ทางทิศใต้ พื้นที่ระเบียงระหว่างเรือนนอนกับหอนี้พื้นที่กว้างมากกว่าทุกส่วนใช้เป็นโถงกลางเรือน ทำหลังคาคลุมพื้นที่ส่วนนี้

คำสำคัญ : อัตลักษณ์, เรือนพื้นถิ่น, บ้านนกออก

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านนกออก ตำบลนกก พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มมีลำห้วยไหลผ่าน 2 สาย ได้แก่ ลำห้วยลำพระเพลิง และลำห้วยลำสำรายมีคลองส่งน้ำชลประทานจากเขื่อนลำพระเพลิงไหลผ่านรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน อพยพมาจากที่อื่น มีการรวมกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นคุ้มบ้าน ช่วยเหลือกันและกัน ขนบธรรมเนียมประเพณี มีประเพณีท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ ลอยกระทง วันพระ ทำบุญบ้าน พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มีค่านิยมนับถือผู้นำ ผู้สูงอายุ เชื้อถือพระพุทธศาสนา และผู้นำท้องถิ่นเป้าหมายการพัฒนาของเทศบาลตำบลนกออก ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยิ่ง และร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม บ้านนกออกมีวัดนกออกเป็นศูนย์กลางภายในวัดยังมีโบราณวัตถุเก่าแก่ประเภทต่างๆ หลงเหลืออยู่ เช่น อุโบสถภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเป็นภาพเกี่ยวกับสัตว์ป่าหิมพานต์เขียนด้วยสีฝุ่น มีอายุประมาณ 100 ปี มีหอไตรกลางสระบัว ตั้งอยู่ที่กลางสระทางด้านทิศเหนือของวัด ซึ่งสมัยก่อนใช้เป็นที่เก็บรักษาพระคัมภีร์ต่างๆ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ระบุว่าชาวมอญอพยพมาอยู่ในบริเวณเมืองนครราชสีมาเมื่อ พ.ศ. 2318 สมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชทานครัวมอญที่อพยพเข้ามาสวามิภักดิ์มีพระมหาโยธา(แ่ง) เป็นหัวหน้าแบ่งให้พระยานครราชสีมาเข้ามาอยู่ที่เมืองนครราชสีมาตั้งครัวมอญที่ลำพระเพลิง เขตอำเภอปักธงชัย ที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย มอญพวกนี้สืบเชื้อสายต่อมากลายเป็นไทยไปหมดสิ้นได้ถ่ายทอดประเพณีและวัฒนธรรมของมอญ เป็นมรดกแก่ชาวนครราชสีมา สมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อเกิดขบถเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ พ.ศ. 2336 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เจ้าพระยามหาโยธา(ทองเฒ่า) คุมกองมอญมาสมทบกับทัพของพระบรมราชมหาศักดิ์พลเสถที่เมืองนครราชสีมา ได้ร่วมลาดตระเวนกับทหารไทย ภายในรัศมี 30 กิโลเมตรถึงเมืองปักธงชัยเสร็จแล้วทหารมอญกลับทางปักธงชัย ทหารมอญเห็นลักษณะภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ของปักธงชัยเกิดความพอใจ ส่วนหนึ่งย้อนกลับมาจับจองที่ทำมาหากินสมทบกับชาวมอญที่อยู่มาแต่เดิมบริเวณลำพระเพลิง ปัจจุบันกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมอญอยู่ในนครราชสีมายังรักษาวัฒนธรรมประเพณีมอญไว้ เช่น ภาษา การไหว้ผีมอญ การเล่นสะบ้า คือบ้านท่าโพธิ์ บ้านลำพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย สภาพสังคมชาวมอญ อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านมีชาวมอญเป็นผู้ปกครอง นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทและนับถือผีที่สำคัญที่สุดคือ ผีประจำหมู่บ้าน ประดิษฐานไว้ที่ชายทุ่งและผีบ้านผีเรือน เป็นผีประจำตระกูล การนับถือญาติเฉพาะฝ่ายชายที่เป็นผู้รับผีต่อๆ ไป ผู้รับผีมีหน้าที่เก็บรักษาและคอยดูแลสมบัติของผี (ประกอบด้วยแหวน 1 วง ผ้า 1 ผืน หม้อ 1 ใบ) ถ้าชำรุดต้องหามาเปลี่ยนใหม่ ทำการรำผีอยู่เสมอตามประเพณี ส่วนผีประจำหมู่บ้านทำพิธีบูชาเช่นสรวงปีละครั้ง ในพิธีการเข้าทรงทำนายความเป็นไปและความอุดมสมบูรณ์ของอนาคต หมู่บ้านมอญมีแม่หม่อมผีประจำหมู่บ้าน (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ 2543 : 35)

ชุมชนบ้านนกออก ปรากฏเรือนพื้นถิ่นของชุมชนจำนวนหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันนี้หาพบได้

ยากมาก เนื่องจากวัสดุก่อสร้างส่วนใหญ่ใช้วัสดุจากธรรมชาติโดยเฉพาะไม่มีอายุการใช้งานได้ไม่นาน ส่วนมากมีการก่อสร้างใหม่ การดูแลรักษาซ่อมแซมทำได้ลำบากจากวัสดุและงานช่างฝีมือ เนื่องจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์และสอบถามจากชุมชนนี้เป็นชุมชนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ซึ่งมีอัตลักษณ์ สืบทอดทางวัฒนธรรมมาแต่อดีตและปรับเปลี่ยนเป็นปัจจุบัน ลักษณะของเรือนมืองค์ ประกอบคล้ายเรือนพื้นถิ่นทั่วไปคือมี ลานบ้าน(เดิน) ที่เก็บข้าวเปลือก(ยุ้ง,แกระ) ห้องส้วม บันได(กะได) นอกชาน รั้วน้ำ ครัว ระเบียง เรือนนอน รูปแบบเรือนมีเรือน 2 ห้อง เรือน 3 ห้อง เรือนชั่วคราว เรือนหอ (เรือนมาด) วัสดุก่อสร้าง โครงสร้าง ส่วนใหญ่เป็นไม้ ผนัง (ฝาเรือน) เรือนดั้งเดิมใช้ฝาปรือกรูเซงคำ ต่อมาจึงนิยมใช้ไม้จริงมาทำฝาเรือน জানิยมใช้ไม้จริงปิดจั่วและมีการแกะสลักลวดลายปูนดำรวมทั้งการเขียนสีด้วย จั่วบ้านเป็นจุดเด่นที่สุดของเรือน (สุวัฒน์ ตันพานิช และคณะ 2542 : 9-55)

การศึกษาคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อาจจะประเมินค่าได้ด้วยปัจจัยหลายๆ อย่างบางประเภทอาจมีคุณค่าที่ตัวสถาปัตยกรรมเอง บางประเภทตัวสถาปัตยกรรมอาจไม่มีคุณค่าเฉพาะตัวแต่คุณค่าจะประเมินได้ด้วยลักษณะของการคงอยู่ของสถาปัตยกรรมนั้นๆ กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้อย่างกลมกลืนและบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนนั้นๆ ได้อย่างดี (อรศิริ ปาณินท์ 2541:11) คำว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น” หมายถึง Indigenous Architecture, Folk Architecture, และ Vernacular Architecture ซึ่งต่างหมายถึง สถาปัตยกรรมของชาวบ้านทั้งสิ้นและจะยังขอหมายรวมไปถึงเรือนพักอาศัย ที่มีรูปแบบทางประเพณีนิยมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งประชาชนในแต่ละท้องถิ่นนิยมสร้างสืบเนื่องกันมาและอาคารที่มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากลักษณะทางประเพณีนิยม แต่เป็นอาคารที่สร้างขึ้นโดยชาวบ้านทั่วไปและได้คลี่คลายไปอย่างต่อเนื่องจากอาคารแบบประเพณีนิยมดั้งเดิม อันถือเป็นสายของกระบวนการ วิวัฒนาการที่ขึ้นกับมิติของเวลาและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและแต่ละภูมิภาคหรือแต่ละท้องถิ่น ตลอดถึงอาคารอื่นๆ นอกเหนือไปจากเรือนพักอาศัยแต่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการดำรงชีพของชาวบ้าน มีคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหลายประการ แนวทางการศึกษาค้นคว้าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีสองแนวทางคือ แนวทางแรกเป็นแนวทางของสถาปนิกที่มีพลังสร้างสรรค์ในตัวสูงและแนวทางที่สองเป็นแนวทางของสถาปนิกและนักการศึกษา สถาปัตยกรรม ที่ต้องการค้นคว้าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นด้วยระบบวิถีทางการศึกษาที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอน มุ่งหมายเพื่อจะศึกษาค้นคว้าให้เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เช่น ด้านการออกแบบ ด้านรูปแบบเฉพาะทางวัฒนธรรม ด้านเอกลักษณ์ของภูมิภาค ด้านคุณค่าสะท้อนฐานะของชุมชนความมุ่งหมายอื่นๆ เช่น กระบวนการวิวัฒนาการของอาคารพื้นถิ่นเป็นแนวทางสำหรับมาประยุกต์ใช้กับสมัยปัจจุบัน สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ระบบวิธีการก่อสร้าง เปรียบเทียบรูปทรงเชิงชาติพันธุ์วิทยา คติความเชื่อ เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาวิเคราะห์แง่มุมต่างๆ ของวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้และการ ศึกษาเชิงปริมาณเพื่อแสวงหา

รูปแบบเฉพาะถิ่น และการค้นคว้าจะศึกษาในแนวคิดหรือแนวกว้างนั้นขึ้นอยู่กับความมุ่งประสงค์ของการศึกษาเช่นกัน (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ 2530:126-127)

การศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติทางวัฒนธรรม จากการเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ ทำให้มองเห็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นเรื่องของผู้คนเล็กๆ ธรรมดาๆ และโลกของพวกเขาดีขึ้น แต่โลกของคนท้องถิ่นไม่ได้หยุดนิ่ง หากเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การจะเข้าใจมุมมองของชาวบ้านและท้องถิ่น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน การศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงอาจเริ่มต้นจากประวัติศาสตร์วัฒนธรรมได้ เพราะเผยให้เห็นโลกของการต่อสู้และการผสมผสานทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมาย คุณค่า และชีวิตจิตใจของชาวบ้านธรรมดา (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2543:124-125) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะแบบแผนเรือนพื้นถิ่นอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านสถาปัตยกรรม การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน การสืบสานชุมชนให้มั่นคงเข้มแข็งอย่างยั่งยืน การเผยแพร่ข้อมูลเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านนกออก
- เพื่อศึกษาลักษณะแบบแผนเรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก
- เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก

ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ชุมชนบ้านนกออก ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวนเรื่องตัวอย่างใช้การเลือกแบบเจาะจงจำนวน 5 หลัง

การศึกษาวิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึกด้วยการสำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิดด้านต่างๆ ในการศึกษา บันทึก ภาพถ่ายและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ประกอบไปด้วย การสำรวจ เป็นการสำรวจบริบทพื้นที่ โดยดำเนินการสำรวจภาคสนาม เกี่ยวกับด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม การสัมภาษณ์ การสังเกต

คำสำคัญของการวิจัย

อัตลักษณ์ ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมาย คำว่า อัตลักษณ์ ประกอบด้วยคำว่า อัต ซึ่งหมายถึง ตน, ตัวเอง กับ ลักษณะ หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Identity หมายถึง ความเหมือนกัน ลักษณะเฉพาะ,ลักษณะพิเศษ ,เอกลักษณ์ ในการวิจัยนี้อัตลักษณ์จึงหมายถึงลักษณะที่มีเฉพาะตน

เรือนพื้นถิ่นหมายถึง สถาปัตยกรรมของชาวบ้าน เรือนพักอาศัยที่มีรูปแบบทางประเพณีนิยมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งประชาชนในแต่ละท้องถิ่นนิยมสร้างสืบเนื่องกันมาและอาคารที่มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากลักษณะทางประเพณีนิยม แต่เป็นอาคารที่สร้างขึ้นโดยชาวบ้านทั่วไปและได้คลี่คลายไปอย่างต่อเนื่องจากอาคารแบบประเพณีนิยมดั้งเดิม อันถือเป็นสายของกระบวนการวิวัฒนาการที่ขึ้นกับมิติของเวลาและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและแต่ละภูมิภาคหรือแต่ละท้องถิ่น (วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์ 2530:126-127)

บ้านนอกออกหมายถึง ชุมชนบ้านนอก ตำบลนอก มีที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปักธงชัย อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอฯ ประมาณ 3 กิโลเมตร และอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดนครราชสีมา อยู่ห่างจากจังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 38 กิโลเมตร

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประวัติศาสตร์ชุมชน

ชาวมอญอพยพมาอยู่ในบริเวณเมืองนครราชสีมาเมื่อ พ.ศ. 2318 (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครราชสีมา, 2543) สมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชทานคร่อมอญที่อพยพเข้ามาสวามิภักดิ์มีพระมหาโยธา(แจ้ง) เป็นหัวหน้าแบ่งให้พระยานครราชสีมานำขึ้นมายู่ที่เมืองนครราชสีมาตั้งคร่อมอญที่ลำพระเพลิง เขตอำเภอปักธงชัย ที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย และพระยาศรีรามัญผู้เป็นหัวหน้าพาญาติพี่น้องมาอยู่ในเมืองเป็นสายกองส่วยทองตั้งบ้านเรือนเรียกว่า บ้านมอญ ตรงหลังบริเวณโรงเรียนจินเกล้า(สมาคมฮากกา) มอญพวกนี้สืบเชื้อสายต่อมากลายเป็นไทยไปหมดสิ้นได้ถ่ายทอดประเพณีและวัฒนธรรมของมอญเป็นมรดกแก่ชาวนครราชสีมา

สมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อเกิดขบถเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ พ.ศ. 2336 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เจ้าพระยามหาโยธา(ทองเียว) คุมกองมอญมาสมทบกับทัพของพระบวรราชมหาศักดิ์พลเสถที่เมืองนครราชสีมา ได้ร่วมลาดตระเวนกับทหารไทย ภายในรัศมี 30 กิโลเมตรถึงเมืองปักธงชัยเสร็จแล้วทหารมอญกลับทางปักธงชัย ทหารมอญเห็นลักษณะภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ของปักธงชัยเกิดความพอใจส่วนหนึ่งย้อนกลับมาจับจองที่ทำมาหากินสมทบกับชาวมอญที่อยู่มาแต่เดิมบริเวณลำพระเพลิง ปัจจุบันกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมอญอยู่ในนครราชสีมายังรักษาวัฒนธรรม

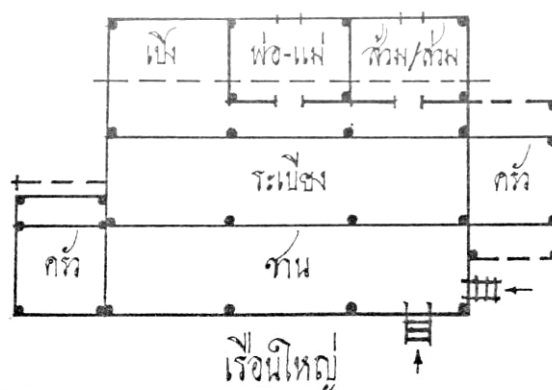
ประเพณีมอญไว้ เช่น ภาษา การไหว้มอญ การเล่นสะบ้า คือบ้านท่าโพธิ์ บ้านลำพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักษ์ธงชัย

เรือนพักอาศัยพื้นดิน

- บ้านอีสาน (เขื่อน) สถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยของชาวอีสานที่สัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพมี 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ (สมชาย นิลอาชี, 2530)

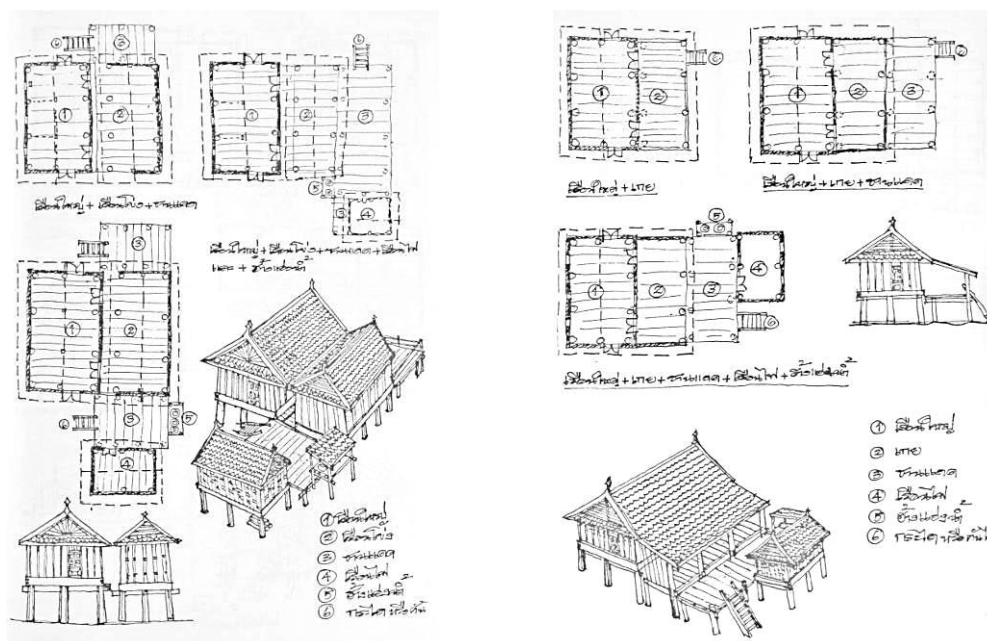
เรือนใหญ่

เหย้าและตบต่อเล่า

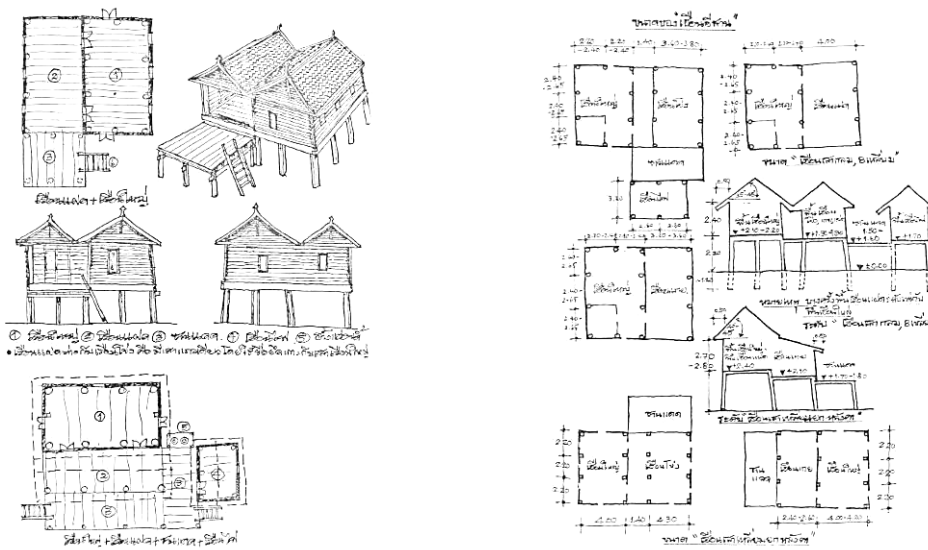
ภาพ ผังโครงสร้างที่พักอาศัยเรือนใหญ่

ที่มา : สมชาย นิลอาชี, 2530

ภาพ ลักษณะบ้านในชนบทอีสาน

ที่มา : สุนทร ตูละสุข, 2530

ภาพ ลักษณะบ้านในชนบทอีสานและขนาดของเรือนอีสาน

ที่มา : สุนทร ตูลยะสุข, 2530

- เรือนไทยโคราช มีรูปลักษณะตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น มอญ ไทยอีสาน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันในภาพรวมดังต่อไปนี้ (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ ภูมิปัญญา จังหวัดนครราชสีมา, 2543)

ภาพ เรือนพื้นถิ่นโคราชเรือนนอนทางซ้ายฝาปรือกรูเซงดำ

ทางขวาเรือนรับแขก (เรือนหอ) ฝาไม้จริง

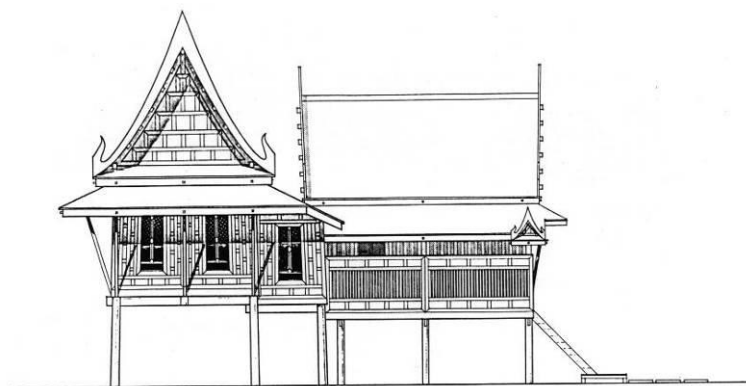
ที่มา : คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2543

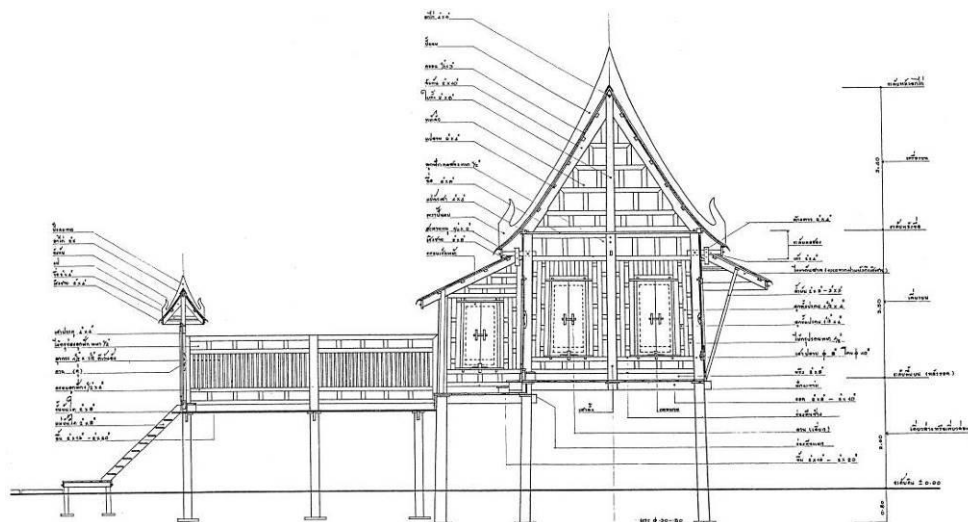
เรือนฝาปรีช
กรุงเก่า
ตำบลครบุรี
อำเภอครบุรี

ภาพ เรือนพื้นดินโคราช แบบเรือน 3 ห้อง ฝาฝาปรีชกรุงเก่า อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา
ที่มา : คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2543

- เรือนไทยภาคกลาง เป็นเรือนไทยที่สร้างขึ้นในภาคกลางของประเทศไทย มีลักษณะแบบแผนของแต่ละหลังที่แน่นอน และคล้ายคลึงกัน ลักษณะหลังคาทรงสูง มีปั้นลม กันสาด และใต้ถุนสูง เนื่องจากเรือนไทยในภาคกลาง มีลักษณะเฉพาะอย่างนี้ คนทั่วไปจึงเรียกว่า เรือนไทยเดิมภาคกลาง

ภาพ รูปด้านเรือนไทยภาคกลาง
ที่มา : ฤทัย ใจจงรัก, 2539

ภาพ รูปตัดแสดงองค์ประกอบเรือนไทยภาคกลาง
ที่มา : ฤทัย ใจจงรัก, 2539

ผลการวิจัย

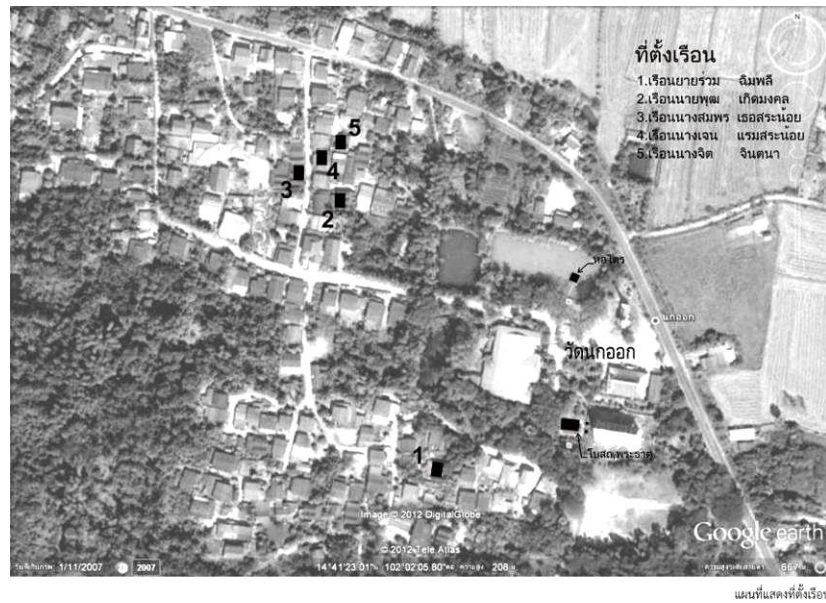
ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชุมชน บ้านนอกมีความเกี่ยวข้องกับชาวมอญที่อพยพมาอยู่ในบริเวณเมืองนครราชสีมาเมื่อ พ.ศ. 2318 สมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชทานครัวมอญที่อพยพเข้ามาสวามิภักดิ์มีพระมหาโยธา (แจ่ง) เป็นหัวหน้า แบ่งให้พระยานครราชสีมา นำขึ้นมาอยู่ที่เมืองนครราชสีมา ตั้งครัวมอญที่ลำพระเพลิง เขตอำเภอบึงกระชัย ที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครราชสีมา, 2543) และในสมัยรัชกาลที่ 3 การตั้งถิ่นฐานเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร รวมกันตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน คืออยู่ชั่วลูกชั่วหลาน

ลักษณะแบบแผนเรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนอก

จากข้อมูลเรือนที่ทำการสำรวจเก็บข้อมูล 5 หลัง อยู่ในบ้านนอก ตำบลนอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา คือ

- หลังที่ 1 เจ้าของ นายร่วม ฉิมพลี เลขที่ 77/1 หมู่ 6
- หลังที่ 2 เจ้าของ นายพูน เกิดมงคล เลขที่ 12 หมู่ 6
- หลังที่ 3 เจ้าของ นางสมพร เรอสรระน้อย เลขที่ 23 หมู่ 6
- หลังที่ 4 เจ้าของ นางเจน แรมสรระน้อย เลขที่ 25 หมู่ 6

หลังที่ 5 เจ้าของ นางจิต จินตนา เลขที่ 5 หมู่ 6

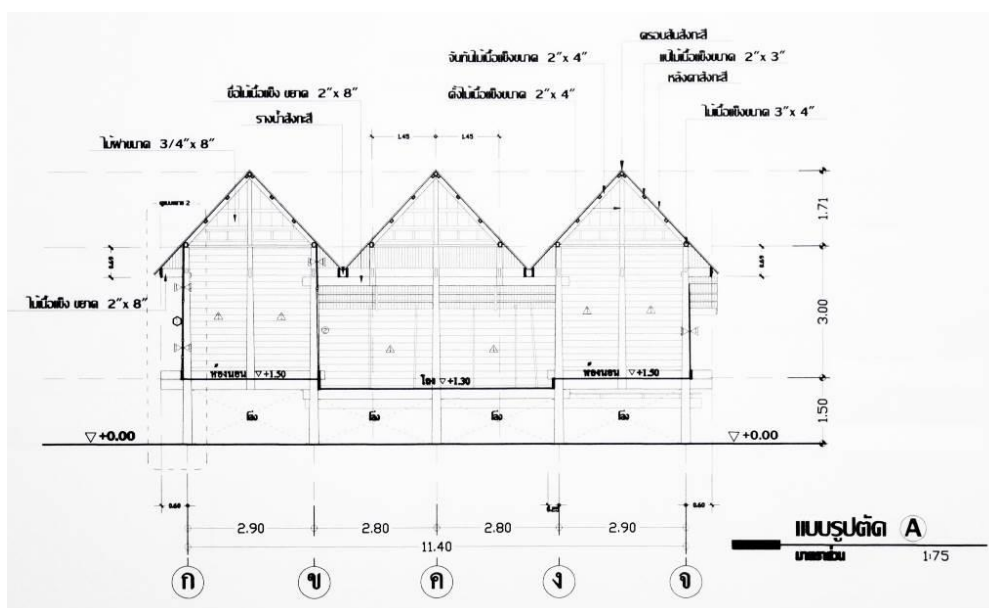
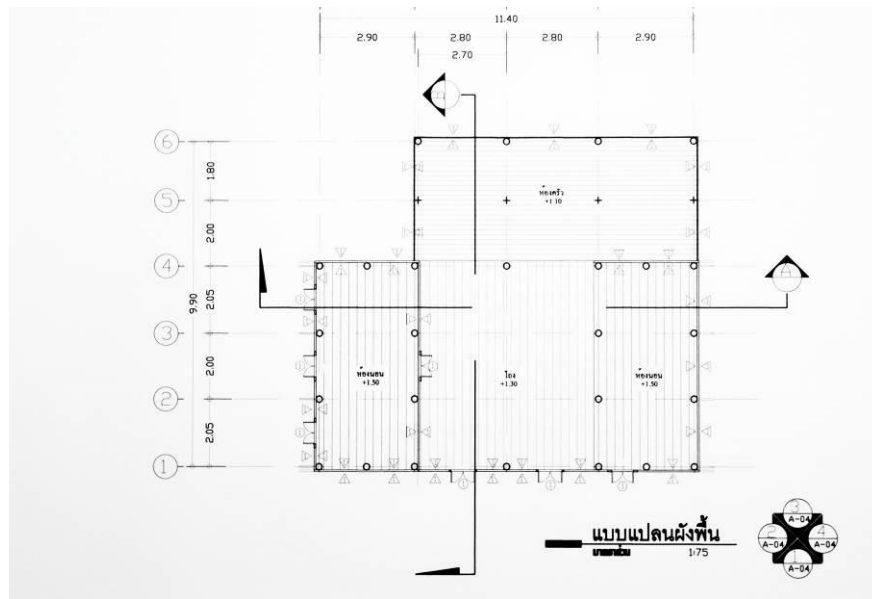

ภาพ ตำแหน่งเรือนทำการสำรวจเก็บข้อมูล

หลังที่ 1 เจ้าของ ยายร่วม นิมพลี เลขที่ 77/1 หมู่ 6

ภาพ เรือนของยายร่วม นิมพลี

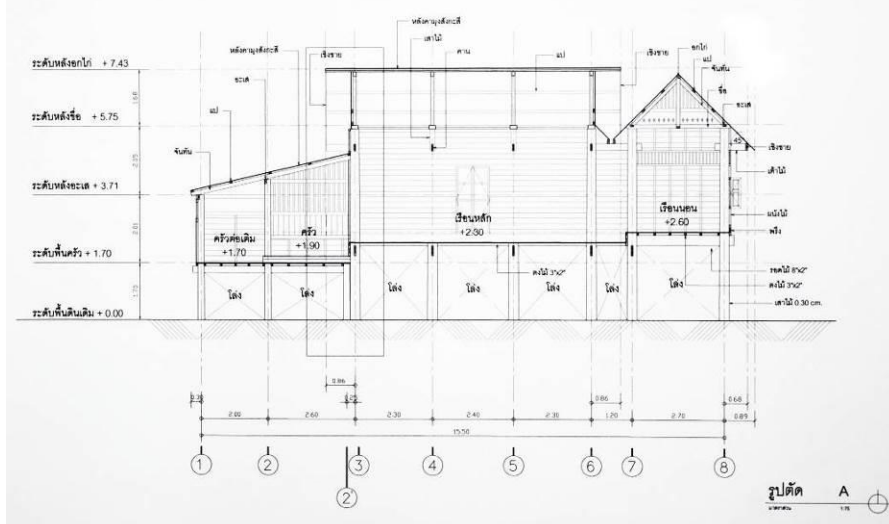
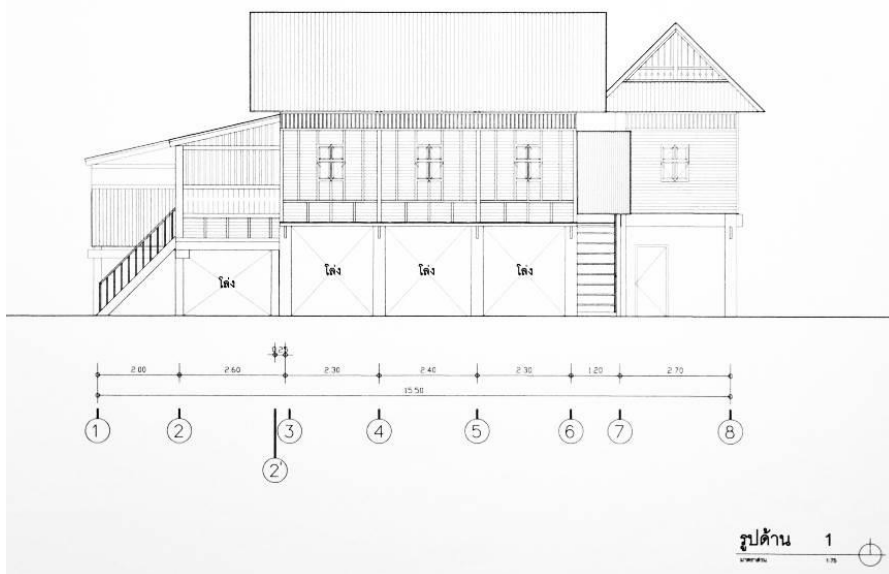
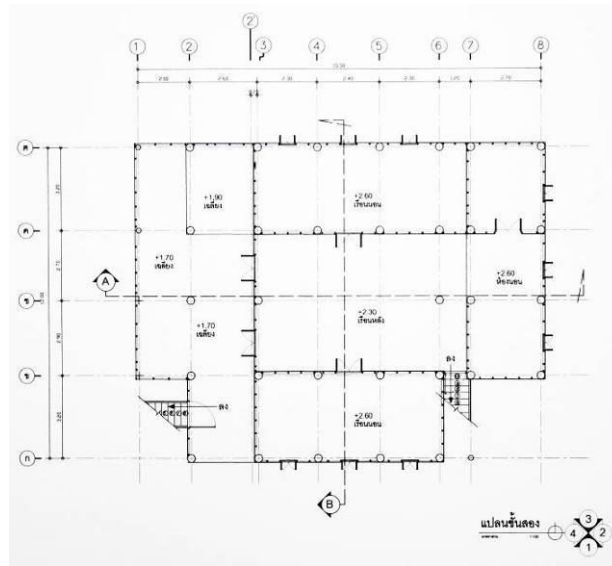

ภาพ แบบเรือนของชายร่วม นิมพลี

หลังที่ 2 เจ้าของ นายพุด เกิดมงคล เลขที่ 12 หมู่ 6

ภาพ เรือนของนายพุด เกิดมงคล

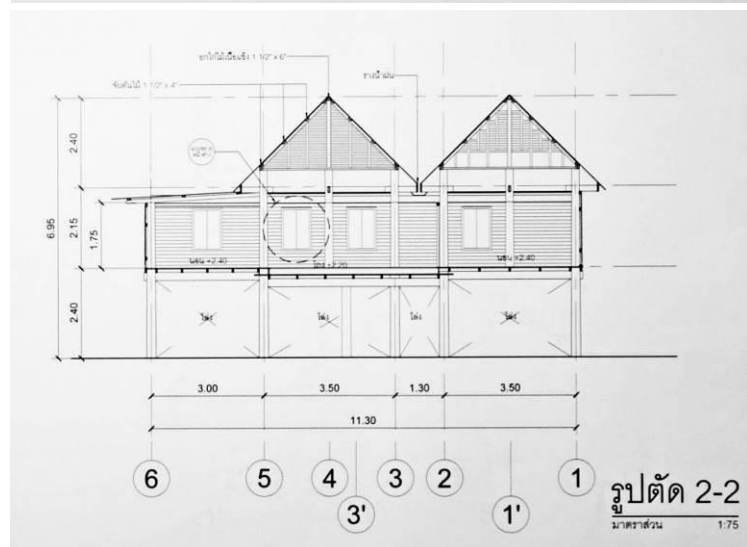
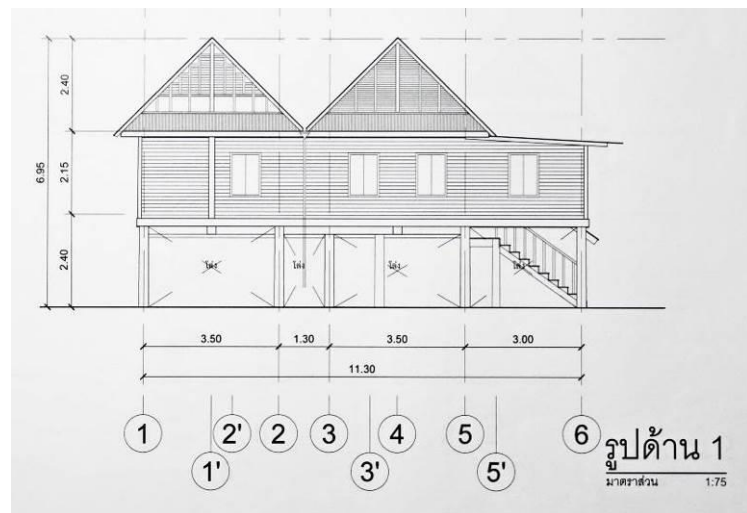
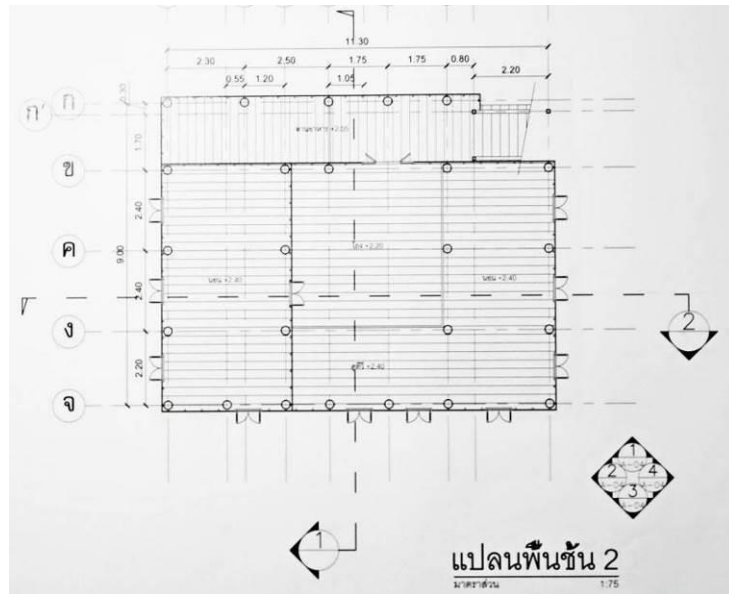

ภาพ แบบเรือนของนายพุด เกิดมงคล

หลังที่ 3 เจ้าของ นางสมพร เชนระน้อย เลขที่ 23 หมู่ 6

ภาพ เรือนของนางสมพร เชนระน้อย

ภาพ แบบเรือนของนางสมพร เชอสร่น้อย

หลังที่ 4 เจ้าของ นางเจน แรมสระน้อย เลขที่ 25 หมู่ 6

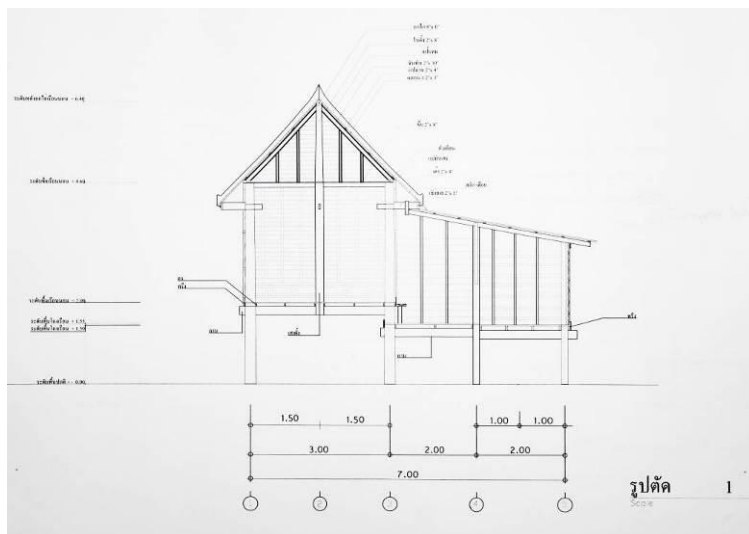
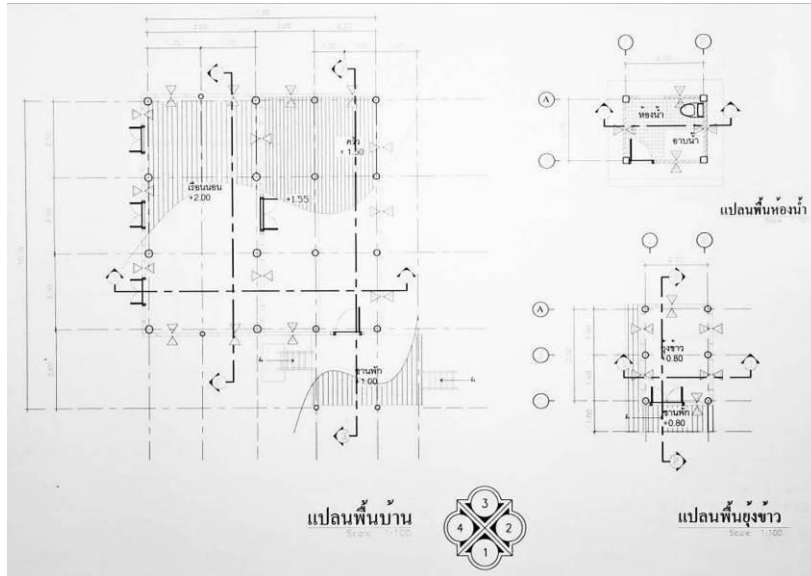

ภาพ เรือนของนางเจน แรมสระน้อย

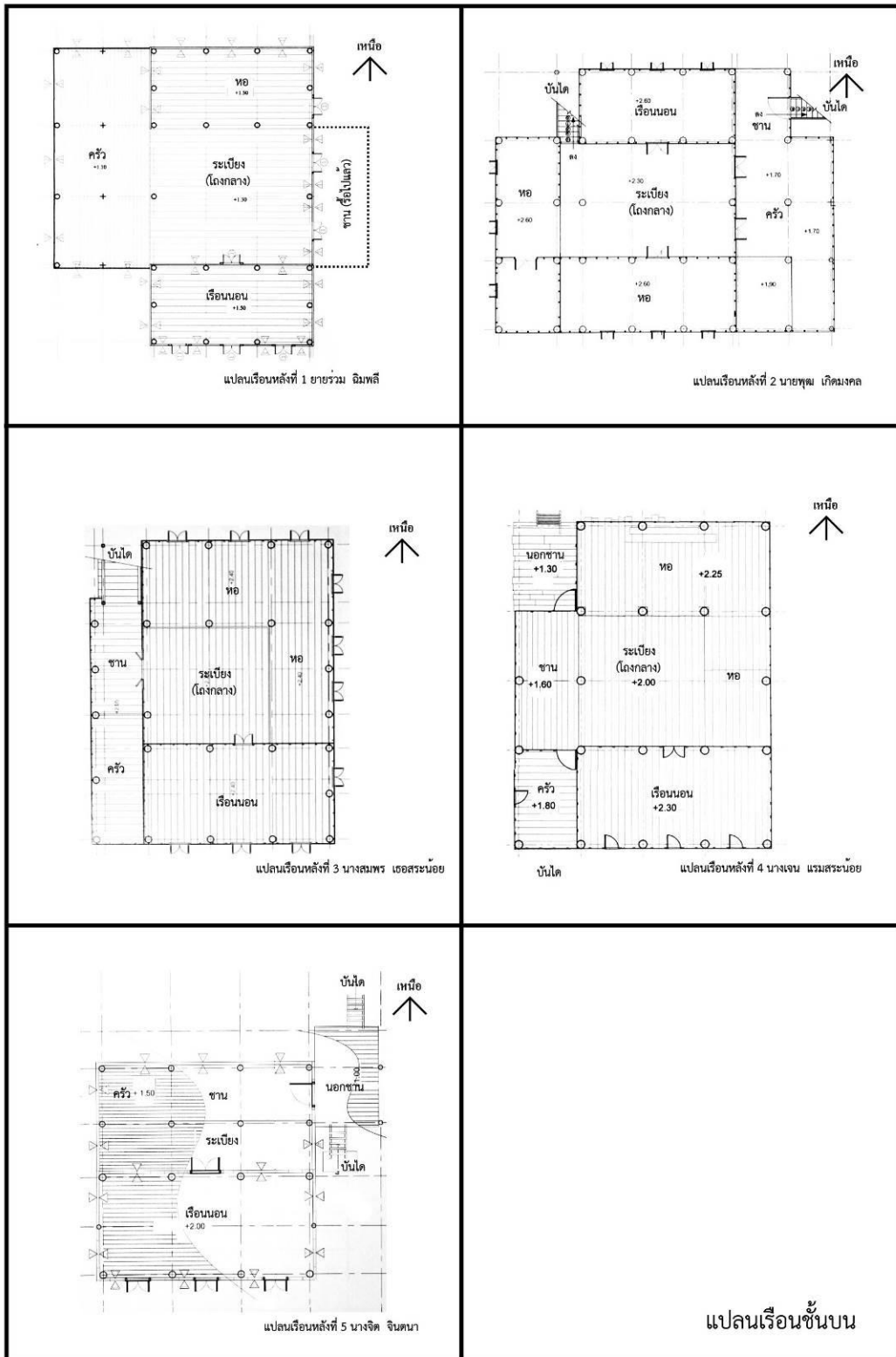
หลังที่ 5 เจ้าของ นางจิต จินตนา เลขที่ 5 หมู่ 6

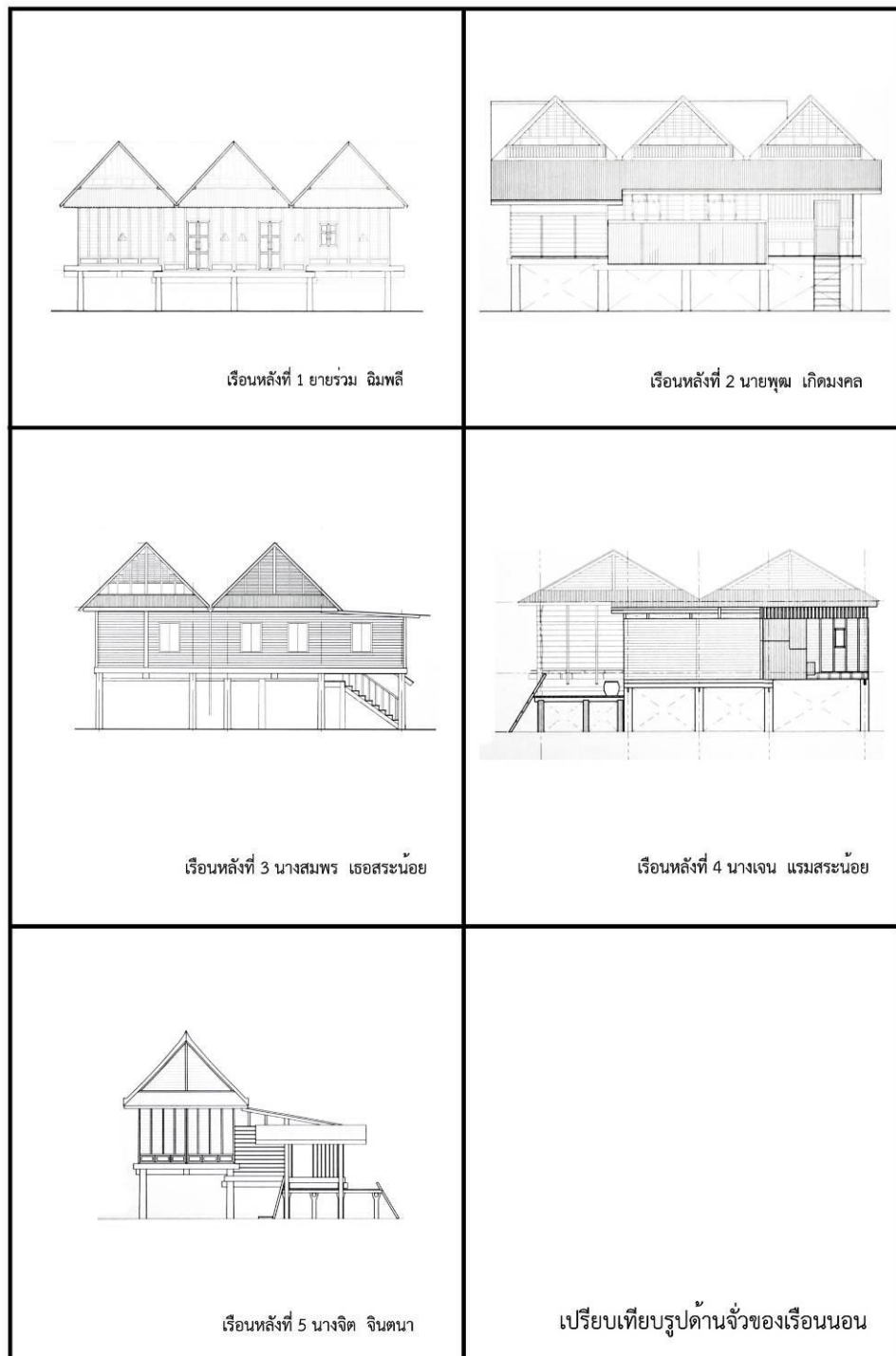
ภาพ เรือนของนางจิต จินตนา

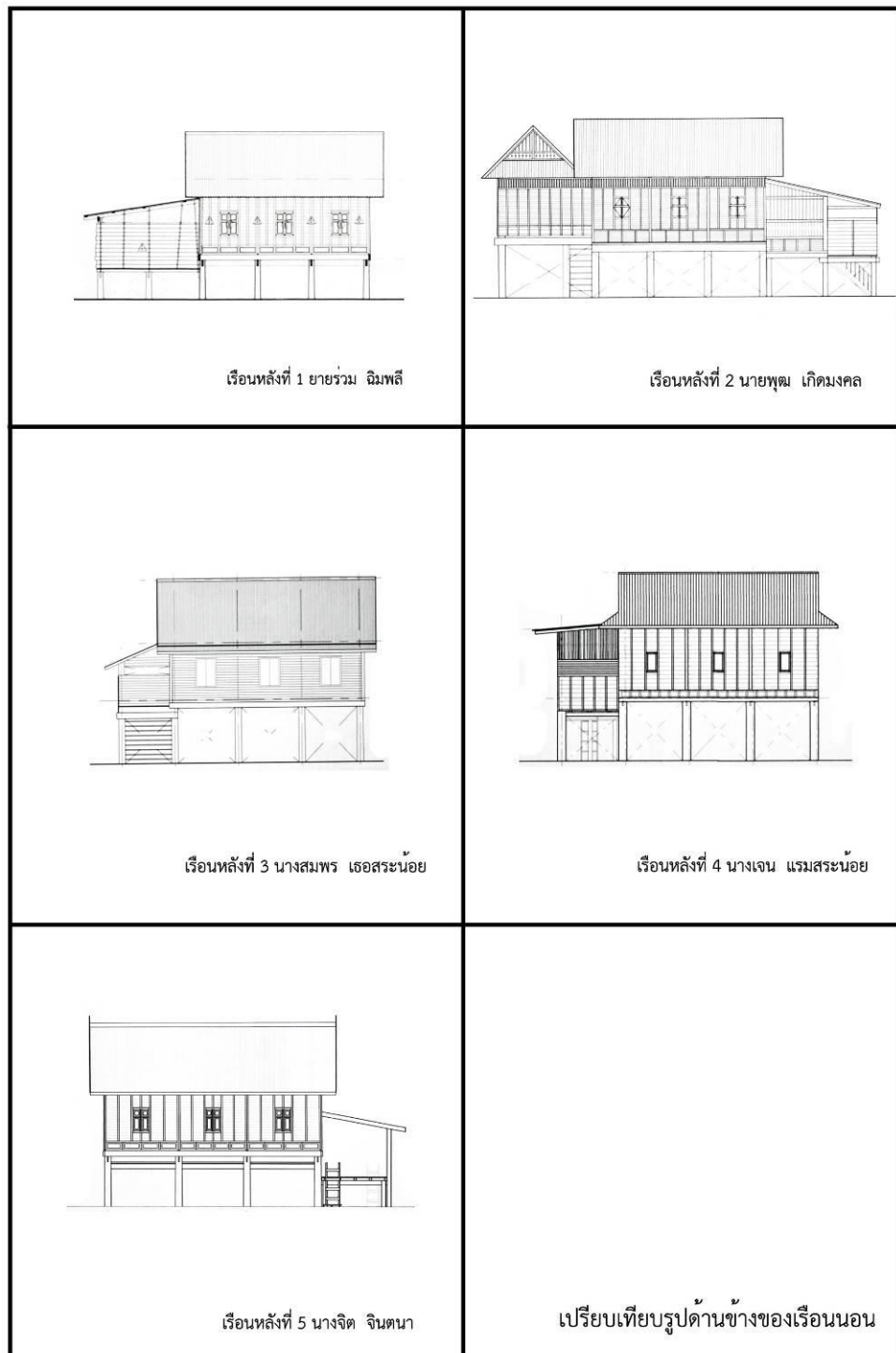
ภาพ แบบเรือนของนางจิต จินตนา

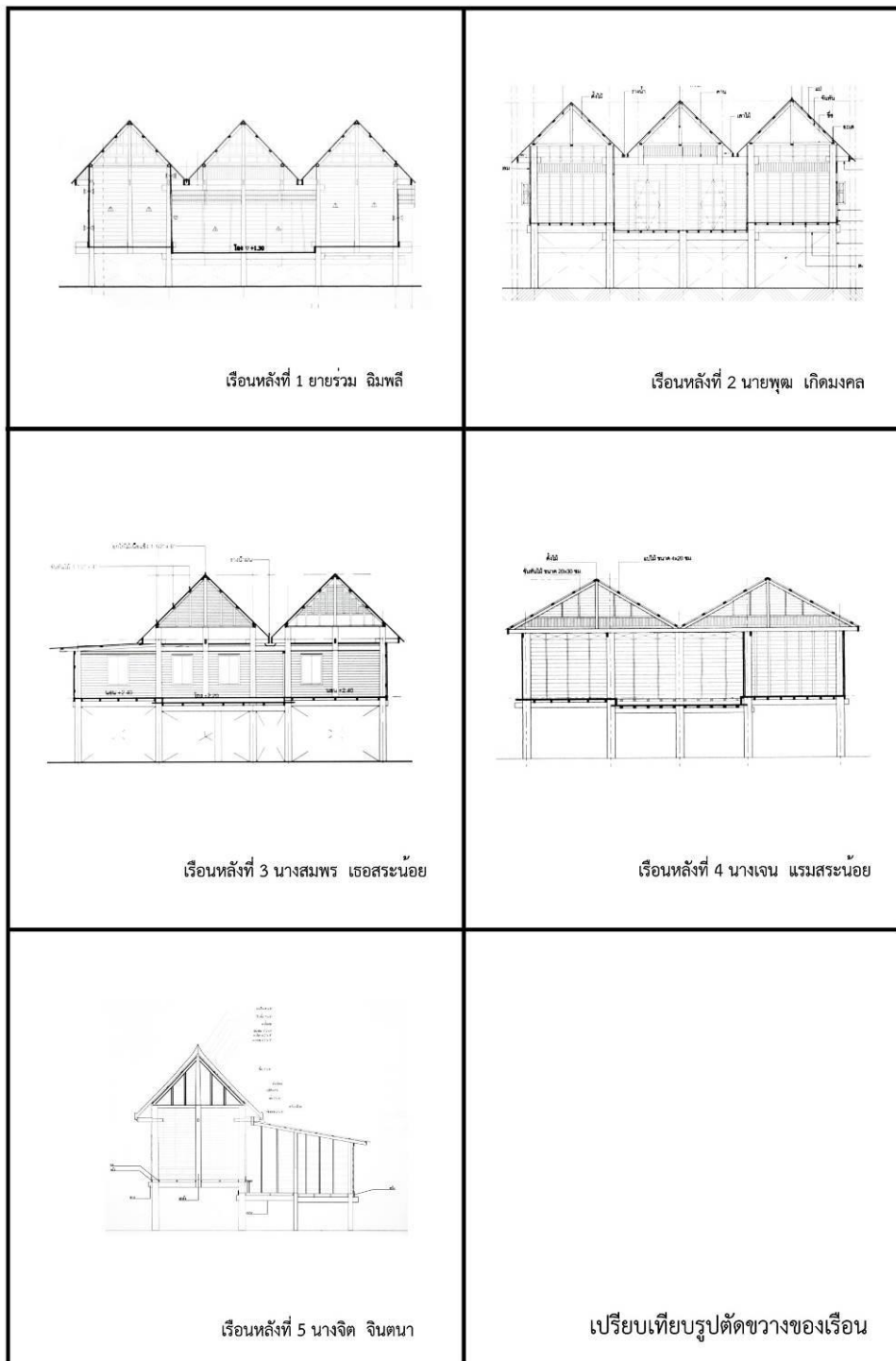
ภาพ เปรียบเทียบแปลนเรือนทั้ง 5 หลัง

ภาพ เปรียบเทียบรูปด้านจั่วเรือนทั้ง 5 หลัง

ภาพ เปรียบเทียบรูปด้านข้างเรือนทั้ง 5 หลัง

ภาพ เปรียบเทียบรูปตัดขวางเรือนทั้ง 5 หลัง

อัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออก

อำเภอปักธงชัย เป็นเมืองโบราณตั้งแต่ขอมเรืองอำนาจ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ปรากฏชื่อเมืองปัก เป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้ของเมืองนครราชสีมาเรียกว่า “ด่านจะโปะ” ในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2318 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชทานครัวมอญที่อพยพเข้ามาสวามิภักดิ์ มีพระมहाยา(แจ้ง) เป็นหัวหน้าแบ่งให้พระยานครราชสีมานำขึ้นมาอยู่ที่เมืองนครราชสีมาตั้งครัวมอญที่ลำพระเพลิง เขตอำเภอปักธงชัย ที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกปราบเมืองเวียงจันทน์ได้รับชัยชนะได้กวาดต้อนเฉลยชายหญิงพร้อมกับเพี้ยให้ไปพักอาศัยอยู่ที่ด่านจะโปะ เรียกว่า “เมืองปัก” พ.ศ. 2336 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เจ้าพระยามหาโยธา(ทองเฑียร) คุมกองมอญมาสมทบกับทัพของพระบรมราชมหาศักดิ์พลเสพที่เมืองนครราชสีมา ได้ร่วมลาดตระเวนกับทหารไทย ภายในรัศมี 30 กิโลเมตรถึงเมืองปักธงชัยเสร็จแล้วทหารมอญกลับทางปักธงชัย ทหารมอญเห็นลักษณะภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ของปักธงชัยเกิดความพอใจส่วนหนึ่งย้อนกลับมาจับจองที่ทำมาหากินสมทบกับชาวมอญที่อยู่มาแต่เดิมบริเวณลำพระเพลิง

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าการอพยพชาวมอญเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาการตั้งถิ่นฐานชาวมอญในไทยส่วนใหญ่อยู่บริเวณภาคกลาง ในเขตลำพระเพลิงอำเภอปักธงชัยและอำเภอโชคชัย ก็มีการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญอย่างน้อยสองครั้ง แต่ก็มีชาวลาวมาตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยที่ “เมืองปัก” มีการผสมผสานวัฒนธรรมกลมกลืนกันตามกาลเวลา การตั้งถิ่นฐานชาวมอญในเขตลำพระเพลิงเป็นมอญจุดเด่นที่สำคัญของชุมชนมอญอีกประการหนึ่งคือ ทุกชุมชนจะต้องมีวัดในพระพุทธศาสนาอย่างน้อยหนึ่งวัด บ้านนกออกมีวัดนกออกที่มีศิลปะสถาปัตยกรรมโบสถ์และหอไตรแบบไทยภาคกลาง พระธาตุแบบไทยลาว เรือนของชาวมอญในประเทศไทยก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนของคนไทยทั่วไปมักประกอบไปด้วยนอกชาน ระเบียง ที่สำคัญที่สุดจะตั้งเสาเรือน ซึ่งเป็นเสาหลักต้นหนึ่งเป็นที่ตั้งหิ้งบูชาของผีเรือน และการปลูกบ้านของชาวมอญมักจะสร้างหันหน้าเรือนไปทางทิศเหนือ ทั้งที่กล่าวกันว่าเป็นเพราะในสมัยโบราณ (สุจริตลักษณ์ ศีผดุง, 2542) อัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนกออกสรุปได้ดังนี้

ลักษณะองค์ประกอบของเรือนในการเรียกชื่อเฉพาะ การใช้สอยของพื้นที่ หรือเป็นส่วนสำคัญของเรือนได้ดังนี้

1. ลานบ้าน(เดิน) เป็นลานดินโล่งจะอยู่ระหว่างทางเข้าออกจากทางสาธารณะกับเรือน โดยลานจะอยู่หน้าเรือนข้างหรือข้างเรือน ลานนี้อาจใช้ร่วมกับหลายหลัง เดิมใช้ทำกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการเกษตร ปัจจุบันเป็นลานโล่งๆ

2. ชู้ง ใช้เก็บข้าวเปลือกโครงสร้างเป็นไม้เสาและไม้เคร่าจะอยู่ด้านนอกแผ่นผนัง ไม้อยู่ข้างในตีแนวนอนเพื่อรับแรงดันจากภายในชู้ง หลังคาจั่วมุงสังกะสี อยู่ข้างเรือนและชิดกับลานบ้าน

3. ห้องน้ำ-ส้วม อยู่นอกเรือนหรือใต้ถุนเรือนวัสดุใช้คอนกรีตผนังก่ออิฐบล็อก หลังคาสังกะสี มีลักษณะเป็นส้วมซึม
4. ใต้ถุนเรือน ใช้เป็นพื้นที่ใช้พักผ่อน รับแขก เลี้ยงเด็ก ทำงานหัตถกรรม ในเวลากลางวัน ใต้ถุนของ เลี้ยงสัตว์
5. บันได มีทั้งบันไดแบบเดิมที่ใช้วางพาดประกอบด้วยแม่บันไดกับลูกนอนหรือขั้นบันได และแบบถาวร บันไดจะวางในตำแหน่งที่เรียกว่าชานหรือนอกชาน
6. ชาน เป็นส่วนที่อยู่ต่อกับทางขึ้นของบันได เดิมจะอยู่นอกเรือนไม่มีหลังคาคลุมเรียกว่าชานแดดหรือนอกชาน ปัจจุบันมีการทำหลังคาคลุมไว้และข้างหลังได้กันผนังเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ในเรือน ชานจะมีระดับความสูงของพื้นต่ำที่สุดของเรือน
7. ราน้ำ ใช้ตั้งโถงน้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นพื้นที่เปียก เรือนที่สำรวจจะอยู่บริเวณหนึ่งของชาน ซึ่งเรือนพื้นดินเดิมข้างหลังทำแยกออกมา
8. ระเบียง อยู่ถัดมาจากชาน มีลักษณะคล้ายโถงกลางเรือนใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์พักผ่อนรับแขก รับประทานอาหาร โถงกลางนี้เชื่อมกับเรือนนอนและหออ ระเบียงจะอยู่สูงกว่าชาน
9. ครีว อยู่ในสุดต่อจากระเบียงผนังครีวมีช่องแสงและช่องระบายอากาศ
10. หอ หรือเรือนหอ เป็นพื้นที่โล่งต่อกับระเบียงหรือโถงกลางเรือน ใช้พื้นที่เวลามีกิจสำคัญ เช่น เลี้ยงพระ งานบุญ รับแขก เป็นต้น ใช้เป็นพื้นที่นอนโดยจะมีผ้าม่านกันหรือกางมุ้งนอน มีลักษณะพื้นที่กึ่งส่วนตัว
11. เรือนนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวปกติจะไม่ให้คนเข้า ใช้นอน ใต้ถุนที่สำคัญ เรือนนอนนิยมอยู่ในตำแหน่งทิศใต้ ประตูทางเข้าของเรือนนอนจะอยู่กลางของผนังเข้าออกทางเดียว เนื่องจากระดับพื้นเรือนนอนอยู่สูงกว่าระเบียงหรือโถงกลางเรือนจึงต้องมีไม้รองเพื่อใช้ก้าวเข้าเรือนเรียกว่าไม้รองดิน หน้าต่างเรือนนอนมีที่ผนังด้านนอกเรือนด้านยาวของเรือนช่วงเสาละหนึ่งช่องอยู่กลางผนัง มีทั้งบานเดี่ยวและบานคู่ เรือนพื้นดินเดิมจะเป็นบานเดี่ยวเปิดเข้าในเรือน ขนาดความกว้างของหน้าต่างและประตูจะสัมพันธ์กับความกว้างของช่องลูกตั้งผนังเรือน

ลักษณะแบบแผนเรือนพื้นดินชุมชนบ้านนอก

1. ภาพลักษณ์ของเรือน เป็นเรือนสามห้อง หลังคาจั่วมุงสังกะสี จั่วเรือนวางในแนวตะวันออกตะวันตก มีเสาดั้งรับโครงสร้างหลังคาค้านสกัดของเรือน ฐานเรือนสูง การเข้าเรือนเข้าทางชานหรือระเบียงของเรือน
2. ผังบริเวณ ทางเข้าของเรือนเข้ามาในบริเวณลาน ยุ่งข้าวอยู่หน้าเรือนหรือข้างเรือน มีห้องน้ำ-ส้วมอยู่นอกเรือนหรือใต้ถุนเรือน เรือนสร้างชิดกันมาก ใช้ทางเดินร่วมกัน
3. ผังพื้นบนเรือน ประกอบด้วยชานเป็นพื้นที่ขึ้นเรือน ถัดมาเป็นระเบียงใช้เป็น

โถงกลางมีพื้นที่กว้างที่สุดเชื่อมกับครัว เรือนหอ เรือนนอน ระดับเรือนนอนสูงที่สุด

4. โครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างของเรือนมีลักษณะเป็นเรือนเครื่องสับมีเสาดั้งเสาไม้กลม มีรอยเจาะทะลุเสารับพื้นและพริ้ง เสาดั้งจะนั่งอยู่บนรอยค้ำของเรือนมีใบคั้งขึ้นไปรับบอกไก่ โครงสร้างหลังคาประกอบด้วยแปหัวเสา ช่อ คั้งและจันทัน มีเต้ายื่นออกมาจากเสา รับเชิงชาย เรือนที่มีโถงกลางเรือนตำแหน่งใต้เต้าจะใช้ไม้ยาววางจากเรือนนอนไปหอเพื่อรับตุ้กตาๆ จะรับแป ช่อ และจันทัน ทำให้พื้นที่ของโถงกลางกว้างไม่มีเสา มีแต่เสาดั้งที่หัวท้ายด้านสกัดเท่านั้น วัสดุเป็นไม้เนื้อแข็ง

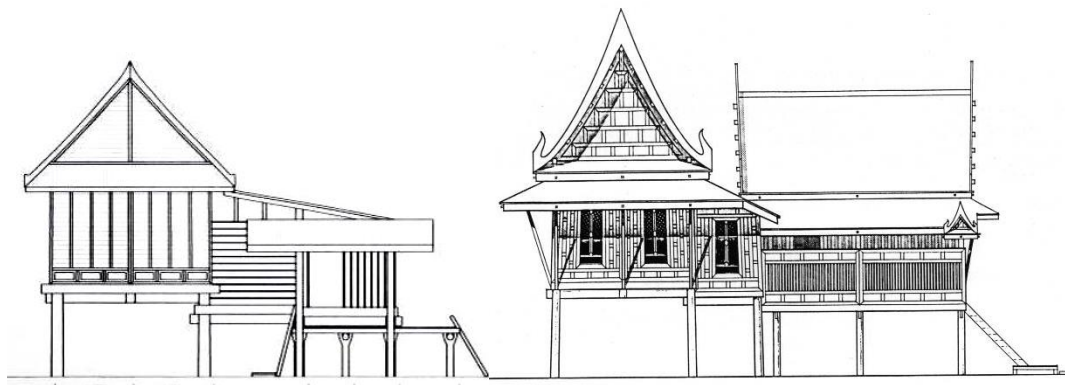
5. บันได อยู่นอกเรือนขึ้นมาที่ชาน ทำด้วยไม้

6. ผนัง เรือนนอนทำเป็นแผงผนังไม้ซ้อนเกล็ดตีแนวอนมีไม้ทางตั้งเป็นลูกตั้งผนังวางบนพริ้ง ผนังส่วนอื่นๆ ของเรือนใช้แผ่นไม้ตีเว้นร่อง ส่วนบนเว้นเป็นช่องแสงและระบายอากาศ

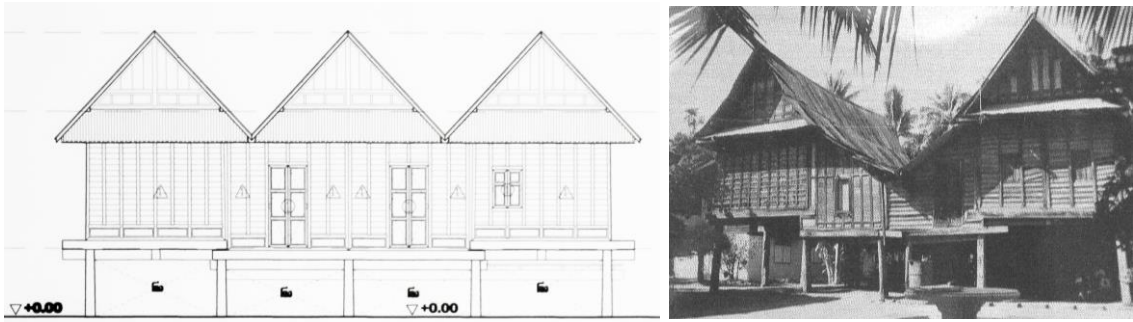
7. ประตู หน้าต่าง ประตูเรือนนอนบานไม่มีประตูเดียว หน้าต่างบานไม้อยู่กลางผนังเรือนนอนด้านข้างเชิงชายผนังละบาน

8. หลังคา หลังคาจั่วมุงสังกะสี จั่วมีปีกนกใช้เสาดั้งรับโครงสร้างจั่วด้านสกัด มีเต้ารับเชิงชาย แผงไม้หน้าจั่ววางบนช่อ

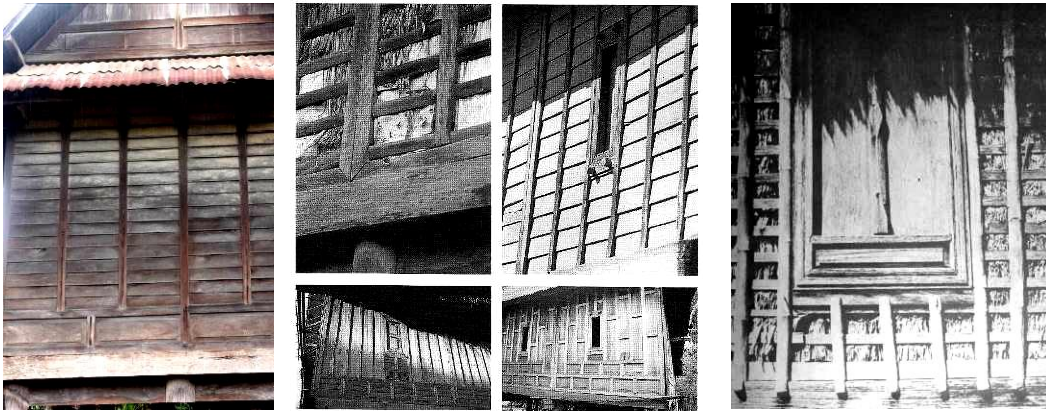
รูปแบบของเรือน เรือนนอนจะเป็นองค์ประกอบหลัก เรือนหลังที่ 5 ของนางจิต จินตนา มีลักษณะแบบเดิมคือเป็นเรือนจั่วเสาดั้งสามห้องมีระเบียง ชาน บันไดวางพาดคั้งขึ้นได้ ไม้ปิดบันลมนมีตัวหาง(หลุดหายไปแล้ว) หลังคากระเบื้องและชานทำคลุมใหม่ เรือนหลังนี้มีลักษณะคล้ายเรือนไทยภาคกลาง เรือนหลังที่ 1 ของยายร่วม ฉิมพลี ประกอบด้วยเรือนนอนและหอ พื้นที่เชื่อมเรือนนอนและหอเป็นพื้นโถงเอนกประสงค์ แทนชานและระเบียง มีหลังคาคลุมเป็นสามจั่วคล้ายเรือนไทยภาคกลางที่ใช้กระเบื้องหรือชานเป็นพื้นที่เชื่อมเรือนแต่ไม่มีหลังคาคลุม และคล้ายเรือนของนางฉลิยว บรรจงปรุ บ้านกองพระทราย อ.เมือง จ.นครราชสีมาแต่ไม่มีหลังคาจั่วระหว่างเรือนนอนและหอเป็นหลังคากระเบื้องเช่นกัน

ภาพ เปรียบเทียบเรือนหลังที่ 5 ของนางจิต จินตนา กับเรือนไทยภาคกลาง

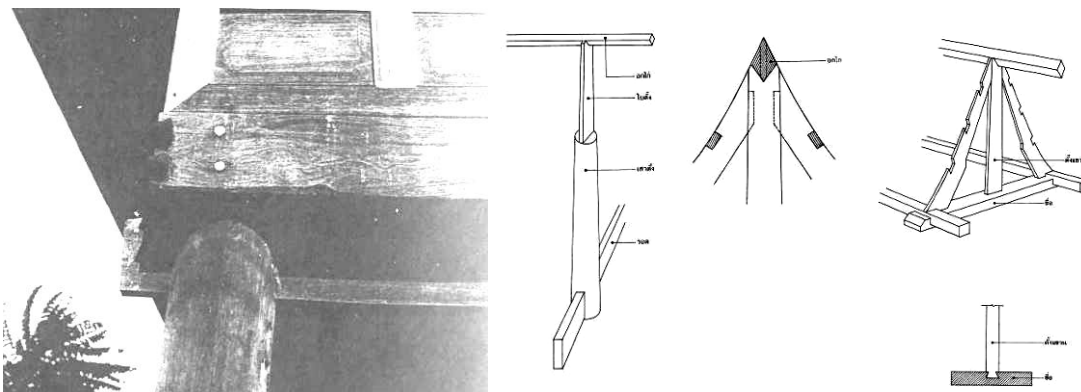
ภาพ เปรียบเทียบเรือนหลังที่ 1 ข่ายร่วม ฉิมพลีกับเรือนนางฉลิยว บรรจงปรุ

ภาพ เปรียบเทียบฝาเรือนหลังที่ 1 ของข่ายร่วม ฉิมพลีกับฝาเรือนพื้นถิ่นในจังหวัด นครราชสีมา และฝาสำหรับวดเรือนไทยภาคกลาง

ฝาเรือนเป็นแผงประกอบสำเร็จประกอบเป็นขนาดเท่าช่วงเสาวางบนพริ้งมีลักษณะคล้ายเรือนไทยภาคกลาง ใช้ไม้ลักษณะตีซ้อนเกล็ดทางนอนมีลูกตั้งน่าจะมีพัฒนาการจากฝาปรีอกรูเซงดำซึ่งเป็นเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมในพื้นที่นี้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายฝาสำหรับวดของเรือนไทยภาคกลาง โครงสร้างที่คล้ายกับเรือนไทยภาคกลางที่มีลักษณะเด่นคือ เสา รอด และการเข้าเดือยหางเหยี่ยวของพริ้ง กับเสาคั้งของเรือนนอนที่นั้งบนรอดรับโครงสร้างหลังคา

โดยภาพรวมสรุปรูปแบบของเรือนพื้นถิ่นบ้านนอกออกจากตัวอย่างมีความคล้ายกับเรือนไทยภาคกลางเป็นอย่างมาก

ภาพ โครงสร้างเสา รอด ฝาเรือนวางบนพริ้งและเสาดั้งของเรือนนอนที่นั่งบนรอดรับ
โครงสร้างหลังคาของเรือนไทยภาคกลาง คล้ายกับเรือนพื้นดินบ้านนอก

ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอย จากทางขึ้นเรือนสู่ชานจากชานจะเข้าสู่พื้นที่ครัวได้จากชานสู่ระเบียงหรือโถงกลางเรือนเป็นพื้นที่เอกประสงค์ เชื่อมต่อกับเรือนนอนเป็นพื้นที่ส่วนตัวติดต่อกับหอ หอนี้ไม่สามารถเข้าสู่เรือนนอนได้โดยตรงจะต้องผ่านโถงกลางเรือนก่อน หอใช้เป็นพื้นที่นอนด้วยมีลักษณะกึ่งส่วนตัว ใต้ถุนเรือนใช้เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะใช้พักผ่อน รับแขก ในเวลากลางวัน ใช้เก็บของ หอน้ำ- ส้วมอยู่นอกเรือนหรือใต้ถุนเรือน ระดับความสูงของพื้นเรือนเรือนนอนอยู่สูงที่สุด รองลงมาคือ หอ ระเบียง และชาน ตามลำดับ มีความคล้ายกับเรือนไทยภาคกลาง

โดยสรุปเรือนพื้นดินบ้านนอกอก มีพัฒนาการสร้างเรือนจากเรือนดั้งเดิมของพื้นที่นี้คือบริเวณลำพระเพลิงมีความเกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในอดีตผสมผสานกับกลุ่มชนอื่น มีการปรับเปลี่ยนลักษณะของเรือนจากเดิม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเรือนไทยภาคกลางแล้วมีความคล้ายกันมาก จึงมองเห็นได้ว่ามีแบบแผนของเรือนร่วมกันหรือมาจากเรือนไทยภาคกลาง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยอัตลักษณ์เรือนพื้นดินชุมชนบ้านนอกอก ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาเรือนพักอาศัยพื้นดินที่สร้างสืบเนื่องกันมาและอาคารที่มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากลักษณะทางประเพณีนิยม แต่เป็นอาคารที่สร้างขึ้นโดยชาวบ้านทั่วไปและได้คลี่คลายไปอย่างต่อเนื่องจากอาคารแบบประเพณีนิยมดั้งเดิม อันถือเป็นสายของกระบวนการ วิวัฒนาการที่ขึ้นกับมิติของเวลาและการเปลี่ยนแปลงแต่ละภูมิภาคหรือแต่ละท้องถิ่น (วิวัฒน์ เตมียพันธ์, 2530)

การศึกษาเรือนพื้นดินในจังหวัดนครราชสีมาผู้ที่ทำการศึกษาเป็นท่านแรกคืออาจารย์วิโรฒ ศรีสุโร เห็นได้ในบทความเรื่องเรือนพักอาศัยของชาวไท – โคราช (หรือเรือนโบราณของลูกหลาน ย่าโม) กล่าวว่า มีความคิดเผกไปจากบ้านเรือนชาวอีสานในจังหวัดอื่นๆ ได้รับอิทธิพลจากเรือน ไทยภาคกลางตั้งแต่สมัยอยุธยา มีความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นขึ้น ซึ่งเราเรียกว่าเป็น “เรือนไท – โคราช” (วิโรฒ ศรีสุโร, 2530) ในบทความใช้เรือนของนางเฉลียว บรรจงปรุ บ้านกองพระทราย ตำบลหนองจะบก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นภาพประกอบ ด้วย นฤมล ปิยวิทย์ ใช้คำว่า “เรือนไทยโคราช” ในเอกสารมรดกโคราช ใช้เรือนของนางเฉลียว บรรจงปรุ บ้านกองพระทราย ตำบลหนองจะบก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นการอธิบาย ลักษณะเรือนและกล่าวว่าเป็นเรือนโคราชหลังสุดท้าย ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา (นฤมล ปิยวิทย์, 2537) ในหนังสือของดีโคราซก็ใช้คำว่า “เรือนไทยโคราช” และใช้เรือนของนาง เฉลียว บรรจงปรุ บ้านกองพระทราย ตำบลหนองจะบก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็น เรือนตัวอย่างและกล่าวว่าได้รื้อไปเมื่อเดือนพฤษภาคม 2536 ได้กล่าวถึงเรือนไทยโคราชอีก 3 หลัง คือ กุฏิน้อยวัดบูรพ์ เรือนไทยที่วัดโลกพรหม ที่ตำบลโนนไทย ที่อำเภอโนนไทย และที่บ้านเกาะ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง (ของดีโคราซ, 2538) สุวัฒน์ ตัณฑนุชและคณะได้ใช้คำว่า “เรือนไทย โคราช” ในหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายผลงานวิชาการทางวัฒนธรรม กล่าวถึงการอพยพของชาวมอญ และการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดนครราชสีมาเข้ามาหลายครั้ง ผู้สูงอายุในบ้านพระเพลิงหลายคนบอก ว่าบรรพบุรุษเคยเล่าให้ฟังว่าอพยพมาจากสามโคก ปทุมธานี แต่ก็ยังไม่สามารถสรุปได้แน่นอน ได้ทำการศึกษาในพื้นที่ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย (เดิมเรียกว่า “ด่านกระโทก”) จากประวัติ บ้านพลับพลาเล่ากันว่าเดิมเรียกว่า “บ้านมอญ” เพราะบ้านนี้ล้วนแต่เป็นมอญ พุฒไทยบ้างมอญบ้าง ปัจจุบันเป็นไทยภาษามอญก็เสื่อมลง เอกสารได้ทำการศึกษาเรือนสองห้องที่บ้านนกออก ตำบลนกอ ออก อำเภอปักธงชัย ของนางเล็ก บมสระน้อย ส่วนเรือนสามห้องได้ทำการศึกษาหลายหลังใน ตำบลพลับพลา พื้นที่อื่นๆในอำเภอโชคชัย อำเภอครบุรีและเรือนของนางเฉลียว บรรจงปรุ บ้าน กองพระทราย ตำบลหนองจะบก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา อีกด้วย (สุวัฒน์ ตัณฑนุชและ คณะ, 2542) กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์ ได้ทำการศึกษาวิจัยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น : กรณีศึกษาฝาย ปรีอ เรือนโคราช จังหวัดนครราชสีมา กล่าวว่า “เรือนโคราช(Korat House) หมายถึง อาคารพัก อาศัยของชาวโคราช ซึ่งมีลักษณะเป็นอาคารไม้ ปลูกสร้างเป็นระบบสำเร็จรูป รอดเจาะทะลุเสา เค้ารับชายคา พริงรับฝายผนัง ซึ่งเป็นฝายผนังแบบสำเร็จรูป รูปทรงของเรือน คือ ใต้ถุนสูง จาก เรือนนอนลดระดับไปยังระเบียงและนอกชาน หลังคาจั่วทรงสูง คล้ายเรือนเครื่องสับของเรือนไทย ภาคกลาง ชาวโคราซหมายถึงประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยสรุปว่า รูปแบบฝายปรีอคล้ายฝายสำหรับคของเรือนไทยภาคกลางแต่มีลักษณะเฉพาะช่องหน้าต่างและประตูมี ความสัมพันธ์กับความกว้างของช่องลูกตั้งและช่องเชิง (กาญจนา ตันสุวรรณรัตน์, 2543)

จะเห็นได้ว่าจากเรือนพื้นดินที่ลักษณะความผิดแปลกไปจากบ้านเรือนชาวอีสานในจังหวัดอื่นๆ ได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยภาคกลาง ซึ่ง วิโรฒ ศรีสุโร เรียกว่าเป็น “เรือนไท – โคราช” มีการเปลี่ยนเป็น “เรือนไทยโคราช” หรือ “เรือนโคราช” จากผู้ศึกษาต่อมามีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมาและใช้รูปแบบของเรือนเป็นตัวกำหนด แต่อย่างไรก็ตามการใช้คำว่าโคราชจะมีความหมายทั้งพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและประชากรในจังหวัดนครราชสีมาด้วย จึงทำให้ไม่สามารถมองในลักษณะพื้นที่เฉพาะได้ การศึกษาวิจัยนี้จึงเจาะจงเลือกชุมชนบ้านนกออก ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ศึกษาอัตลักษณ์ของเรือนพื้นดิน

ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านนกออก จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บนที่ราบสูง นครราชสีมามีพัฒนาการของเมืองมายาวนาน จากหลักฐานทางโบราณคดีในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีการพบเมืองโบราณที่อำเภอสูงเนิน มีพระพุทธรูปนอนเป็นชุมชนต่อเนื่องสมัยทวารวดีและสมัยขอมพระนคร อำเภอปักธงชัยเป็นเมืองโบราณตั้งแต่ขอมเรืองอำนาจ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ปรากฏชื่อเมืองปักว่าตั้งอยู่ใกล้เมืองนครราชสีมา ความสำคัญก็คือ เป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้ของเมืองนครราชสีมา ในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2321 ในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ชลยพร้อมกับเพี้ยอุปราช ให้พักอาศัยอยู่ที่ด่านจะโปะ ด่านจะโปะเป็นเมือง เรียกว่า “เมืองปัก” อำเภอปักธงชัย มีลำน้ำ 3 สาย คือลำพระมีต้นน้ำอยู่ในเทือกเขาพนมดงรัก ลำพระเพลิงไหลมาแต่ต้นน้ำในเทือกเขาพนมดงรักตอนต้นกับเทือกเขาดงพระยาเย็น ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอปักธงชัย และลำน้ำมูลไหลมาแต่หุบเขาไต่บ้านท่าแก้วใกล้เขตบ้านคลองบง ลำพระเพลิงนี้จะไหลขนานไปกับลำน้ำห้วยสายอื่นๆ หลายสายไปทางตะวันออกเข้าสู่เขตอำเภอโชคชัย และวกขึ้นเหนือไปบรรจบกับลำน้ำมูลใกล้เขตบ้านคลองบง ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของตัวอำเภอโชคชัย ตลอดทางที่ลำพระเพลิงและลำน้ำสายอื่นๆ ไหลขนานไปกับลำน้ำมูลนั้นเป็นบริเวณพื้นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ซึ่งถูกหล่อเลี้ยงด้วยลำน้ำลำห้วยต่างๆ ที่ไหลลงมาแต่ที่สูงทั้งทางด้านเหนือและใต้ บริเวณนี้จัดได้ว่าเป็นเขตที่อุดมสมบูรณ์เขตหนึ่งมีร่องรอยของชุมชนโบราณ

พื้นที่ลำพระเพลิง มีประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญสมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระราชทานครัวมอญที่อพยพเข้ามาสวามิภักดิ์มีพระมหาโยธา(แจ่ง) เป็นหัวหน้าแบ่งให้พระยานครราชสีมา นำขึ้นมาอยู่ที่เมืองนครราชสีมาตั้งครัวมอญที่ลำพระเพลิง เขตอำเภอปักธงชัย ที่บ้านพลับพลา อำเภอโชคชัย สมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อเกิดขบถเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ พ.ศ. 2336 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เจ้าพระยามหาโยธา(ทองเริญ) คุมกองมอญมาสมทบกับทัพของพระบวรราชมหาศักดิ์พลเสพที่เมืองนครราชสีมา ได้ร่วมลาดตระเวนกับทหารไทยภายในรัศมี 30 กิโลเมตรถึงเมืองปักธงชัยเสร็จแล้วทหารมอญกลับทางปักธงชัย ทหารมอญเห็นลักษณะภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ของปักธงชัยเกิดความพอใจส่วนหนึ่งย้อนกลับมาจับจองที่ทำมาหา

กินสมทบกับชาวมอญที่อยู่มาแต่เดิมบริเวณลำพระเพลิง ปัจจุบันกลุ่มชนที่สืบเชื้อสายมอญอยู่ใน นครราชสีมายังรักษาวัฒนธรรมประเพณีมอญไว้ เช่น ภาษา การไหว้ผีมอญ การเล่นสะบ้า คือบ้านท่าโพธิ์ บ้านลำพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครราชสีมา, 2543) จะเห็นว่าจังหวัดนครราชสีมามีความสัมพันธ์กับภาคกลางของไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและต่อเนื่องมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวมอญได้มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณจังหวัดนครราชสีมาหลายพื้นที่และเข้ามาหลายครั้ง บริเวณพื้นที่ลำพระเพลิงเป็นลำน้ำที่อุดมสมบูรณ์ก็มีประวัติการตั้งถิ่นฐานอย่างน้อย 2 ครั้ง บ้านนกออกก็เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ลำพระเพลิงเช่นเดียวกับบ้านอื่นๆ ในเขตอำเภอปักธงชัย และอำเภอโชคชัย ซึ่งเป็นพื้นที่ลำพระเพลิงไหลผ่าน

การเคลื่อนย้ายกลุ่มชนนี้ตรงกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมโดย Clark Wissler (1923) และ Alfred Kroeber (1963) มีแนวความคิดที่ว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลางไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน จากความคิดแนวนี้เราจะเห็นภาพเขตวัฒนธรรมเป็นกลุ่ม ๆ ไป และแพร่กระจายไปถึงทุกที่ ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น ตามสภาพทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถจะเดินทางไปถึงได้ ดังนั้นรูปแบบของการแพร่กระจาย โดยธรรมชาติแล้วพื้นโลกจะมีภูมิประเทศเป็นที่ราบ ภูเขา แม่น้ำทะเล มหาสมุทร ป่าไม้กว้างใหญ่ ทะเลทราย ทุ่งหญ้า แหล่งที่มีหิมะตก ฯลฯ เหล่านี้เป็นอุปสรรคขวางกั้น การเดินทางไปมาหาสู่กันของผู้คน แต่คนเหล่านี้ก็จะไปมาหาสู่กันได้เสมอตามที่ราบและชอกซอนไปได้ในภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย และไม่ลำบากมากนัก กล่าวโดยสรุปก็คือ เชื่อว่าคนสร้างวัฒนธรรมได้ทุกที่เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของตน ต่อมาวัฒนธรรมได้แพร่กระจายไปในทุกพื้นที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น และไม่จำเป็นต้องแพร่กระจายในรูปแบบวงกลม (นิยพรรณ วรรณศิริ, 2540)

การตั้งถิ่นฐานบ้านนกออกและชุมชนในพื้นที่ลำพระเพลิงการตั้งถิ่นฐานเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร รวมกันตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ปัจจัยทางธรรมชาติ ทำเลที่อุดมสมบูรณ์ ดินดี น้ำดี มีสิ่งที่ใช้ในการเลี้ยงชีพได้สะดวก ทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านใกล้แหล่งน้ำแบบหมู่บ้านรวมกลุ่ม การวางตัวของอาคารบ้านเรือนสร้างขึ้นตามแนวถนนทั้งสองข้าง ที่อยู่อาศัยและลักษณะบ้านเรือน มักจะอยู่รวมกันในสถานที่ที่ทางราชการจัดให้แต่เดิม จุดเด่นที่สำคัญของชุมชนคือ มีวัดในพระพุทธศาสนาในชุมชน นับถือศาสนาพุทธมีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านไว้เป็นอย่างดีการดำเนินชีวิตเรียบง่าย ให้เกียรติผู้สูงอายุในแบบของสังคมชนบทประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน และรับจ้างทั่วไป

ลักษณะแบบแผนเรือนพื้นดินชุมชนบ้านนกออก ภาพลักษณ์ของเรือน เป็นเรือนสามห้อง หลังคาจั่วมุงสังกะสี จั่วเรือนวางในแนวตะวันออกตะวันตก มีเสาดั้งรับโครงสร้างหลังคาด้านสกัด

ของเรือน มีใต้ถุนเรือนสูงการเข้าเรือนเข้าทางชานหรือระเบียงของเรือน ผังบริเวณทางเข้าของเรือนเข้ามาในบริเวณลาน ยุ้งข้าวอยู่หน้าเรือนหรือข้างเรือน มีห้องน้ำ-ส้วมอยู่นอกเรือนหรือใต้ถุนเรือน เรือนสร้างชิดกันมาก ใช้ทางเดินร่วมกัน ผังพื้นบนเรือนประกอบด้วยชานเป็นพื้นที่ขึ้นเรือน ถัดมาเป็นระเบียงใช้เป็นโถงกลางมีพื้นที่กว้างที่สุดเชื่อมกับครัว เรือนหอ เรือนนอน ระดับเรือนนอนสูงที่สุด โครงสร้างและวัสดุของเรือนมีลักษณะเป็นเรือนเครื่องสับมีเสาดั้ง เสาไม้กลม มีรอดเจาะทะลุเสารับพื้นและพริ้ง เสาดั้งจะนั่งอยู่บนรอดด้านสกัดของเรือนมีใบดั้งขึ้นไปรับอกไก่ โครงสร้างหลังคาประกอบด้วยแปหัวเสา ช่อ ดั้งและจันทัน มีเต้ายื่นออกมาจากเสารับเชิงชาย เรือนที่มีโถงกลางเรือนตำแหน่งใต้เต้าจะใช้ไม้ยาววางจากเรือนนอนไปหอเพื่อรับตุ้กตาๆ จะรับแปช่อ และจันทัน ทำให้พื้นที่ของโถงกลางกว้างไม่มีเสา มีแต่เสาดั้งที่หัวท้ายด้านสกัดเท่านั้น วัสดุเป็นไม้เนื้อแข็ง บันไดอยู่นอกเรือนขึ้นมาที่ชาน ทำด้วยไม้ ผนังเรือนนอนทำเป็นแผงผนังไม้ซ้อนเกล็ดตีแนวอนมีไม้ทางตั้งเป็นลูกตั้ง ผนังวางบนพริ้ง ผนังส่วนอื่นๆ ของเรือนใช้แผ่นไม้ตีเว้นร่อง ส่วนบนเว้นเป็นช่องแสงและระบายอากาศ ประตู หน้าต่าง ประตูเรือนนอนบานไม่มีประตูเดียว หน้าต่างบานไม้อยู่กลางผนังเรือนนอนด้านข้างเชิงชายผนังละบาน หลังคาจั่วมุงสังกะสี จั่วมีปีกนกใช้เสาดั้งรับโครงสร้างจั่วด้านสกัด มีเต้ารับเชิงชาย แผงไม้หน้าจั่ววางบนช่อ ลักษณะแบบแผนเรือนมีความคล้ายกันเรือนไทยภาคกลาง ทั้งด้านการกำหนดพื้นที่ของเรือนคือมีเรือนนอนเป็นหลักในลักษณะเรือน 3 ห้อง มีระเบียง ชาน ระดับพื้นเรือนก็ให้ความสำคัญของพื้นเรือนนอนอยู่สูงที่สุดเช่นกัน โครงสร้างมีแบบแผนเหมือนกันในลักษณะเสา รอด พื้น หลังคาเป็นจั่วสามเหลี่ยมมีเสาดั้งที่ด้านสกัด สอดคล้องกับ วิโรฒ ศรีสุโร ที่กล่าวว่าได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยภาคกลาง (วิโรฒ ศรีสุโร, 2530) สอดคล้องกับ อรศิริ ปาณินท์ ซึ่งทำการวิจัยเรือนพื้นบ้านไทยมอญ 10 แห่งที่ตั้ง ภาคกลางใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร กลุ่มตะวันออกและกลุ่มภาคกลางตอนบน ต่อเนื่องกับภาคเหนือตอนล่าง คืออดีตเคยเป็นเรือนไทยแบบมีชานโล่งมีบันลุม ชานกลางที่เคยเป็นชานแคดสูญสิ้นไปเกือบหมด มีการต่อหลังคาคลุม ใต้ถุนสูง วางจั่วบ้านแนวตะวันออกตะวันตก โถงกลางบนเรือนใช้งานอเนกประสงค์มีพื้นที่มากกว่าปริมาณของห้องปิดมิดชิด มีความต่างระดับของพื้นเรือนมีหลายระดับ ได้กล่าวถึงชนชาติมอญการอพยพสู่ไทย ถิ่นฐานของชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยกรุงรัตน โกสินทร์และสมัยพม่าปลดแอกจากอังกฤษ จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการกระจุกตัวของชาวมอญมาก (อรศิริ ปาณินท์, 2543)

อัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นชุมชนบ้านนอก จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่ามีการอพยพชาวมอญเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาการตั้งถิ่นฐานชาวมอญในไทยส่วนใหญ่อยู่บริเวณภาคกลาง ในเขตลำพระเพลิงอำเภอบึงขังและอำเภอยางชุมน้อย ก็มีการตั้งถิ่นฐานของชาว

มอญอย่างน้อยสองครั้ง แต่ก็มีชาวลาวมาตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยที่ “เมืองปัก” มีการผสมผสานวัฒนธรรมกลมกลืนกันตามกาลเวลา จากการศึกษาระบุได้ดังนี้

1. ลักษณะองค์ประกอบของเรือนในการเรียกชื่อเฉพาะ การใช้สอยของพื้นที่ หรือเป็นส่วนสำคัญของเรือนได้ดังนี้ ลานบ้าน(เดิน) เป็นลานดินโล่งจะอยู่ระหว่างทางเข้าออกจากทางสาธารณะ ใช้ใช้เก็บข้าวเปลือก อยู่ข้างเรือนและชิดกับลานบ้าน ห้องน้ำ-ส้วมอยู่นอกเรือนหรือใต้ถุนเรือน ใต้ถุนเรือนใช้เป็นพื้นที่ใช้พักผ่อนในเวลากลางวัน ใช้เก็บของเลี้ยงสัตว์ บ้านใดมีทั้งบันไดแบบเดิมที่ใช้วางพาดประกอบด้วยแม่บันไดกับลูกนอนหรือชั้นบันได และแบบถาวร บันไดจะวางในตำแหน่งที่เรียกว่าชานหรือนอกชาน ชานเป็นส่วนที่อยู่ต่อกับทางขึ้นของบันได ชานจะมีระดับความสูงของพื้นต่ำที่สุดของเรือน ราน้ำใช้ตั้งโถงน้ำคั้นน้ำใช้เป็นพื้นที่เปียก ระเบียบอยู่ถัดมาจากชาน มีลักษณะคล้ายโถงกลางเรือนใช้เป็นพื้นที่เอนก ประสงค์พักผ่อนรับแขก รับประทานอาหาร คราวอยู่ในสุดต่อจากระเบียงผนังครัวมีช่องแสงและช่องระบายอากาศ หอหรือเรือนหอ ใช้พื้นที่เวลามีงานสำคัญ เช่น เลี้ยงพระ งานบุญ รับแขก มีลักษณะพื้นที่กึ่งส่วนตัว เรือนนอน เป็นพื้นที่ส่วนตัวปกติจะไม่ให้คนเข้า ใช้นอนเก็บของสำคัญ เรือนนอนนิยมอยู่ในตำแหน่งทิศใต้ ลักษณะองค์ประกอบของเรือนมีลักษณะคล้ายเรือนไทยภาคกลาง ต่างกันตรงที่พื้นที่บริเวณระเบียบระหว่างเรือนนอนกับเรือนหอ มีลักษณะเป็นโถงกว้างกลางเรือนและทำหลังคาจั่วคลุม

2. รูปแบบของเรือน เรือนนอนจะเป็นองค์ประกอบหลัก เรือนหลังที่ 5 ของนางจิตจินตนา มีลักษณะแบบเดิมคือเป็นเรือนจั่วเสาดั้งสามห้องมีระเบียบ ชาน บันไดวางพาดตั้งขึ้นได้ ไม่ปิดบันลนมมีตัวหงา (หลุดหายไปแล้ว) หลังคากระเบื้องและชานทำคลุมใหม่ เรือนหลังนี้มีลักษณะคล้ายเรือนไทยภาคกลาง เรือนหลังที่ 1 ของยายร่วม ฉิมพลี ประกอบด้วยเรือนนอนและหอ พื้นที่เชื่อมเรือนนอนและหอเป็นพื้นที่โถงเอนกประสงค์ แทนชานและระเบียบ มีหลังคาคลุมเป็นสามจั่วคล้ายเรือนไทยภาคกลางที่ใช้ระเบียบหรือชานเป็นพื้นที่เชื่อมเรือนแต่ไม่มีหลังคาคลุม และคล้ายเรือนของนางฉลิยว บรรจงปรุ บ้านกองพระทราย อ.เมือง จ.นครราชสีมา แต่ไม่มีหลังคาจั่วระหว่างเรือนนอนและหอเป็นหลังคากระเบื้องชนกัน ฝาเรือนเป็นแผงประกอบสำเร็จประกอบเป็นขนาดเท่าช่วงเสาวางบนพริ้งมีลักษณะคล้ายเรือนไทยภาคกลาง ใช้ไม้ลักษณะตีซ้อนเกล็ดทางนอน มีลูกตั้งน่าจะมีพัฒนาการจากฝาปรือกรูเซงดำซึ่งเป็นเรือนพื้นดินดั้งเดิมในพื้นที่นี้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายฝาสำหรับของเรือนไทยภาคกลาง โครงสร้างที่คล้ายกับเรือนไทยภาคกลางที่มีลักษณะเด่นคือเสา รอด และการเข้าเดือยหางเหยี่ยวของพริ้ง กับเสาดั้งของเรือนนอนที่นั้งบนรอดรับโครงสร้างหลังคา รูปแบบของเรือนพื้นดินบ้านนอกออกจากตัวอย่างมีความคล้ายกับเรือนไทยภาคกลางเป็นอย่างมาก

3. ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอย จากทางขึ้นเรือนสู่ชานจากชานจะเข้าสู่พื้นที่ครัวได้ จากชานสู่ระเบียบหรือโถงกลางเรือนเป็นพื้นที่เอกประสงค์ เชื่อมต่อกับเรือนนอนเป็นพื้นที่ส่วนตัวติดต่อกับหอ หอนี้ไม่สามารถเข้าสู่เรือนนอนได้โดยตรงจะต้องผ่านโถงกลางเรือนก่อน หอใช้เป็น

พื้นที่นอนด้วยมีลักษณะกึ่งส่วนตัว ใต้ถุนเรือนใช้เป็นที่กึ่งสาธารณะใช้พักผ่อน รับแขก ในเวลากลางวัน ใช้เก็บของ หิ้งน้ำ- ส้วมอยู่นอกเรือนหรือใต้ถุนเรือน ระดับความสูงของพื้นเรือน เรือนนอนอยู่สูงที่สุด รองลงมาคือ หอ ระเบียง และชาน ตามลำดับ มีความคล้ายกับเรือนไทยภาคกลาง เรือนพื้นดินบ้านนอก มีพัฒนาการสร้างเรือนจากเรือนดั้งเดิมของพื้นที่นี้คือบริเวณลำพระเพลิงมีความเกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในอดีตผสมผสานกับกลุ่มชนอื่น มีการปรับเปลี่ยนลักษณะของเรือนจากเดิม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเรือนไทยภาคกลางแล้วมีความคล้ายกันมาก

จากลักษณะองค์ประกอบ รูปแบบของเรือน ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอย จะเห็นได้ว่า มีแบบแผนของเรือนร่วมกันหรือมาจากเรือนไทยภาคกลาง สอดคล้องกับทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ของ ฟรันซ์ โบแอส (Franz Boas, 1989: 54) วัฒนธรรมแต่ละสังคมได้รับอิทธิพลจากเอกลักษณ์ของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเฉพาะสังคม จากองค์ประกอบหลายด้านมากมายรวมทั้งเป็นพื้นฐานเฉพาะวัฒนธรรมนั้น การแพร่กระจายวัฒนธรรมก็คือการแพร่กระจายองค์ประกอบวัฒนธรรมที่ซับซ้อนจากมนุษย์กลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของจุฑาพรรษ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต ว่าวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ มีส่วนหล่อหลอมอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลทั้งในระดับบุคคลและอัตลักษณ์ของกลุ่ม (จุฑาพรรษ์(จามจุรี) ผดุงชีวิต, 2551) ผู้คนแห่งยุคสมัยใหม่นั้นจะไม่มีอัตลักษณ์ที่ตายตัว มีเฉพาะ เจาะจงหรือถาวร หากแต่จะมีการสร้างสมอัตลักษณ์ ที่หลากหลายและยากต่อการที่จะหลอมรวมให้กลมกลืนกับตัวตนดั้งเดิมของตน สอดคล้องกับแนวคิด ชลธิชา มาลาหอม อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการสร้างจากบริบทเชิงพื้นที่และเวลา (วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์) เป็นเรื่องของการยอมรับในการมีอยู่ของปัจเจกอย่างจริงจัง อัตลักษณ์ชุมชนนั้นเป็นรากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกก่อให้เกิดขึ้นมาและใช้ในการยึดเป็นภูมิปัญญาขนบธรรมเนียม ประเพณีในการปฏิบัติในสังคมสังคมนั้นๆ ซึ่งมีลักษณะของความโดดเด่นหรือมีความแตกต่างกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชุมชน (ชลธิชา มาลาหอม, 2555)

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาด้านอัตลักษณ์ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนที่มีมิติด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ก่อรูปเป็นสถาปัตยกรรม ฟรันซ์ โบแอส (Franz Boas, 1989: 54) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเฉพาะเรื่อง โดยมีแนวความคิดว่า วัฒนธรรมแต่ละสังคม ได้รับอิทธิพลจากเอกลักษณ์ของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเฉพาะสังคม จากองค์ประกอบหลายด้านมากมาย รวมทั้งเป็นพื้นฐานเฉพาะวัฒนธรรมนั้น เป็นการศึกษาปรากฏการณ์วัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ วัฒนธรรมแต่ละสังคมได้รับอิทธิพลจากเอกลักษณ์ของประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

เฉพาะสังคม จากองค์ประกอบหลายด้าน รวมเข้าเป็นพื้นฐานเฉพาะวัฒนธรรมนั้น วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นอย่างอิสระมากกว่าเกิดจากการแพร่กระจายวัฒนธรรม การแพร่กระจายวัฒนธรรมก็คือ การแพร่กระจายองค์ประกอบวัฒนธรรมที่ซับซ้อนจากมนุษย์กลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ต้องเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาจุดกำเนิดและแพร่กระจายวัฒนธรรมให้สมบูรณ์ที่สุด เพราะจะทำให้เข้าใจกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง (Paul Bohanan and Mark Glozer. 1973) ในการทำวิจัยครั้งนี้ศึกษาค้นคว้าได้เฉพาะในพื้นที่เรือนตัวอย่าง 5 หลังเท่านั้น ผู้ทำงานวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อทำงานวิจัยให้สมบูรณ์ขึ้นในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาเก็บข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ เพิ่มเพื่อให้มีการเปรียบเทียบความเหมือนความต่างกัน
2. ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์พื้นที่และกลุ่มชนไปพร้อมๆ กัน
3. ศึกษาคติความเชื่อการคงอยู่ การปรับเปลี่ยนของวิถีชีวิตและการอยู่อาศัย

บรรณานุกรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน.

[ขอนแก่น] : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

กมล วิจิตสรศาสตร์. (2520). ภูมิศาสตร์เอเชีย. กรุงเทพฯ : ป๋อมเพชร์

กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์. (2543). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น:กรณีศึกษาเรือนโคราช จังหวัด

นครราชสีมา.สนง. คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

กิติพัฒน์ นนทปัทมเดช. (2546). การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม : แนวคิดและวิธีวิจัย.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2543). วัฒนธรรมพัฒนาการทาง

ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จุฑาพรรษ์(จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2551). วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชลธิชา มาลาหอม. (2555). อัตลักษณ์ชุมชนรากฐานสู่การศึกษา. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏมหาสารคาม. 9(1) ,16

วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน.

[ขอนแก่น] : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

วิจิต คลังบุญครอง และไพโรจน์ เพชรสังหาร. พันธุ์. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนา

เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน. [ขอนแก่น] : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์

วิโรฒ ศรีสุโร. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน. [ขอนแก่น] :

- สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
 นงพงา สุขวนิช. (2527). การตั้งพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ : เจริญกิจ.
 นฤมล ปิยวิทย์. (2537). เรือนไทยโคราช. มรดกโคราช. 79-86.
 นิยพรรณ วรรณศิริ.(2550). มานุษยวิทยา สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัทธนาเพชรจำกัด
 นิสา ชูโต. (2548). การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทพรีนซ์ไพโรจำกัด
 สมชาย นิลอาธิ. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน. [ขอนแก่น] :
 สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
 สมภพ ภิรมย์. ศ.พล.ร.ต. ร.น., ราชบัณฑิต.(2545). บ้านไทยภาคกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
 องค์การค้าของคุรุสภา.
 สุจริตลักษณ์ ดิฬดุงและคณะ. (2542). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ. สถาบันวิจัยภาษาและ
 วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
 สุวิทย์ จิระมณี. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน. [ขอนแก่น] :
 สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
 สุวิทย์ จิระมณี. (2544). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน(สายวัฒนธรรมไทยลาว). ความหลากหลายของ
 เรือนพื้นถิ่นไทย.(216-226). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 สุนทร ดุลยะสุข. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน. [ขอนแก่น] :
 สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
 สุนทร โพธิสาร. (2550). การวิจัยประยุกต์ทางวัฒนธรรม(สำเนา).สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม
 อีสาน
 สุวัฒน์ ตันทนุช และคณะ. (2543). เรือนไทยโคราช. ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
 สุภางค์ จันทวานิช. (2555). ทฤษฎีสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 สุภรณ์ โอเจริญ.(2541). มอญในเมืองไทย. . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. (2543). ทศนะนอกรีต สังคม-วัฒนธรรม สังคม-วัฒนธรรมในวิถีการ
 อนุรักษ์. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
 อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิถีคิด. กรุงเทพฯ :
 อมรินทร์.
 อรศิริ ปาณินท์. (2541). เรือนพื้นถิ่นละแวกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 อรศิริ ปาณินท์. (2546). ภูมิปัญญาชาวบ้าน เรือนพื้นถิ่นไทพวนในประเทศไทย การนำไปสู่

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นใหม่บนฐานของภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น. กรุงเทพฯ :
เจ.พีริ่น.

อรศิริ ปาณินท์.ศ. (2543). เรือนพื้นบ้านไทยมอญ. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรุณวรรณ เหล่าภักดี. (2530). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนครราชสีมา.[อัครสำเนา]. พิมพ์ครั้งที่ 2.

นครราชสีมา : วิทยาลัยครุนครราชสีมา

อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2525). ภูมิศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ : พรศักดิ์เอนด์เอสโซซิเอท.

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.(2538). ของดีโคราช เล่มที่ 2 สาขาศิลปะและ

ภาษา. นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

ฤทัย ใจจรงค์. (2539). เรือนไทยเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรม
ราชูปถัมภ์.